

The Project Gutenberg eBook of Auringon noustessa, by Tekla Roschier

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Auringon noustessa

Author: Tekla Roschier

Release date: April 13, 2005 [EBook #15611]

Most recently updated: December 14, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AURINGON NOUSTESSA ***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

AURINGON NOUSTESSA

Kasvavalle nuorisolle

Kirjoitti T. R. [Tekla Roschier]

Ensimmäisen kerran julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Otava 1898.

I.

— Kuinka ihmeen hauskaa täällä on!

Ja loistavin silmin, punaposkisena ja paljasjaloin hyppi Elsa pitkin rantaa kiveltä toiselle. Hameenhelmojansa piteli hän ylhäällä, etteivät kastuisi, kun hän silloin tällöin antoi lämpöisten aaltojen huuhtoa jalkojaan. Kihara tukka oli joutunut ihan pörrölleen, ja paksu palmikko heittelihe edestakaisin joka kerta kun tyttö taas teki uuden hyppäyksen.

Hän läksi yhä edemmäs, vähän väliä katsoen taakseen rantaa kohti, johon toverinsa oli jäänyt kukkia poimimaan. Vihdoin hän joutui suurelle kiville, josta ei enään päässyt kauemmaksi, ja tänne hän nyt jäi seisomaan. Hän laski alas helmansa, pyyhki tukkansa silmiltään ja katseli ympärilleen.

— Ja kuinka ihmeen ihanata täällä on! Katso toki tänne, Aini, — en ole koskaan elämässäni nähnyt mitään näin kovin kaunista!

Innostuksessaan hän ojensi kätensä ja osoitti ympäri seutua, joka siinä heidän silmiensä eteen levitti koko kesäisen kauneutensa. Pitkin rantaa jossa he seisoivat pisti toinen niemi toisensa perästä vaaleanvihreän helmansa sinilahteen, ja toisella puolen taas kohosi korkea vuoriranta, jonka synkkä havumetsä kuvastui syvään, tummaan veteen. Kumpaisellakin puolen ulotti pitkä niemi kärkensä melkein lahden poikki, ja kapean salmen takana avautui aava ulappa, jonka toiselta rannalta näkyi kylä kirkkoineen ja taloineen.

— Lähdetään soutelemaan, Aini, tuo vene tänne, niin minä tästä yhtäkkiä hypähdän siihen. Kyllä minä airot hoidan, järvihän on ihan tyyni, ei tunnu pienintäkään tuulahdusta, — oi, tule nyt, Aini, se olisi niin hauskaa, niin kovin, kovin hauskaa!

Ja hän kääntyi Ainiin kädet ojennettuina, ikäänkuin odottaen, että tämä heti lähtisi venettä tuomaan. Vaan Aini jäi seisomaan hymyellen toverinsa innostukselle.

— Emme nyt jouda tässä soutelemaan, Elsa kulta, tiedäthän sen. Parin tunnin perästä saapuvat vieraamme; isä jo käskee Heikin lähtemään niitä asemalta noutamaan. Ja uutimet ovat vielä panematta poikain ylishuoneen akkunoihin ja piparikakut leipomatta, sen sinä tiedät. Entäs kukat sitte, joita tulimme poimimaan, — Elsa kulta, meillä on kiire! Joudu nyt pian, äiti jo varmaan odottaa meitä auttamaan!

Ja Aini kokosi kukat kaikki vyöliinaansa ja läksi rannalta nousemaan taloa kohti. Elsa myös rupesi nyt hyppimään pitkin kiviä takaisin rantaan, jossa hän kivien ja ruohojen väliltä alkoi poimia lemmikkikukkia. Siinä niitä kasvoi niin suuria, sinisilmäisiä, — oikeinpa ne mahtoivat nauttia siinä lämpöisessä, lauhkeassa sammalturpeessa, ajatteli Elsa. Hän ei oikein olisi malttanut niitä taittaa, vaan jäi siihen kumartuneena niitä katselemaan.

— Lemmikki-kukka, kuinka hyvin tämä nimi sopiikin teille, puheli hän ja silitteli niiden hienoja lehtiä. Siniväri, sehän on uskollisen lemmen merkki; tahdon teitä koettaa, oletteko todellakin uskollisia — — —

Yht'äkkiä muisti hän Ainin varoituksen joutumaan, otti kiireesti kädet täyteen kukkia ja läksi hänkin juosten koivujen lomitse taloon.

Siellä oli tulinen kiire. Tuomari Berg ja hänen rouvansa odottivat vieraita, vanhaa ystävätänsä eversti Eek'iä rouvineen, jotka aikoivat lähteä vuodeksi ulkomaille ja nyt poikkesivat tänne jättämään lapsensa, Esterin ja Arvin, kesäksi tuomarin huostaan tänne maaseudun rauhausuuteen. Nämä olivat melkein samanikäiset tuomarin Ainin ja Laurin kanssa, ja näiden raitisten maalaisten seura tulisi varmaankin vaikuttamaan heihin hyvin, arveli eversti kirjeessään, jossa pyysi lapsilleen asuntoa ja hoitoa. Tuomarin rouva oli myös kohta ollut taipuvainen ottamaan heidät vastaan. Tuomarilassa oli huoneita tarpeeksi, ja vähän lisääntyvät taloustoimet eivät häntä huolestuttaneet, — ne olivat aina olleet hänen mieltänsä erittäinkin näin kesällä, jolloin Aini oli kotona ja hänen ahkerana apuna kaikessa. Joka kesä oli heillä aina ollutkin sukulaisia kesävieraina, ja muutama päivä sitte oli Elsa serkku saapunut Tuomarilaan kesää viettämään. Elsa oli 15 vuotias tyttö, herttainen ja iloinen ja aina valmis hänkin auttamaan, vaikkei siitä juuri sen enempää tullut. Vilkkamalla luonnollaan ryhtyi hän kaikkiin, vaan oli niin täynnä innostusta ja ihailua, että usein unohti työnsä kesken. Kaikki kuitenkin pitivät hänestä, ja erittäinkin tuomari seurasi ihastuksella Elsan vilkkaita liikkeitä ja kauniita kasvonilmeitä, jotka niin muistuttivat hänen rakasta sisartaan. Laurin kanssa taas olivat he alituisesti pikkukinassa, tämä kun aina teki pilkkaa Elsan innostuksesta. Vaan silloin Aini aina piti serkkunsa puolta, jota hän sydämessään ihaili ja josta hän piti vanhemman sisaren hellyydellä.

Tänäpäivänä olivat molemmat serkukset sekä tuomarin rouva aamusta alkaen olleet täydessä toimessa vieraiden vastaanottamista varten. Tytöt olivat siivonneet ja parhaimmalla tavalla koristaneet ylishuoneet, ja heidän ollessaan kukkia poimimassa, oli tuomarin rouva ikkunoihin pannut puhtaat valkoiset uutimet. Elsa nyt järjesteli poimimansa kukat kimppuun ja asetti ne pöydälle tyttöjen kamariin. Sinne olivat myöskin järjestäneet kirjoituspöydän kaikkine tarpeineen, sillä everstin Ester kuului olevan lahjakas tyttö, joka sekä kirjoitteli että piirusteli. Sentähden oli Elsa myöskin seinälle ripustanut kauniin maisemataulun ja tämän alle Topeliuksen ja Runebergin kuvat. Ikkunasta oli kaunis näköala yli koko järven salmineen ja saarineen, — tämäpä nyt mahtoi kelvata mille runoilijasielulle hyvänsä, ajatteli Elsa, kun lähtiessään vielä loi viimeisen katsauksen sievään, valoisaan kesähuoneeseen. — Poikain huone taas oli rakennuksen toisessa päässä, ja tämänkin olivat tytöt järjestäneet ja

siivonneet.

Asetanko tännekin lemmikkikukkia, ajatteli Elsa; vaan kun sitte muisti Lauria, joka varmaankin taas olisi nauranut hänen kukkasinnolleen, päätti hän jättää sinne panematta, — ehkä tuo vieraskin poika sille vaan nauraisi. Sen sijaan toi hän tänne joukon kirjoja, jotka hänen mielestään sopisivat luettavaksi 16 vuotiaalle pojalle. Se oli suomalaista kaunokirjallisuutta; hän oli nimittäin Arvista kuullut, että tämä oli suomenmielinen, vaikka olikin kasvanut ihan ruotsalaisissa oloissa.

Elsan ollessa ylisillä oli Aini äitinsä kanssa mennyt kyökkiin vehnäleipiä ja piparikakkuja leipomaan. Tämän työn oli tuomarin rouva aina itse tahtonut toimittaa eikä jättää palvelijoiden haltuun, ja tällä tavoin oli Ainikin jo pienestä asti oppinut kaikenlaisia leivoksia valmistamaan. Nyt olivat leivät paraikaa kypsymässä ja kohta sen jälkeen oli vehnäleivokset pantava uuniin. Tuomarin rouva katsoi kelloa; se oli kohta viisi, ja seitsemän ajoissa pitäisi jo vieraiden saapuman asemalta.

— Kyllä minä tässä jo leipiä katson, pane sinä vaan kahvipannu kiehumaan ja lähde sitte pukeutumaan! Sinähän olet ihan jauhoissa, tyttöseni.

— Niin, äiti, vartavasten otimme tänään huonommat vaatteet säästääksemme puhtaat vieraita varten. Eilen illalla me Elsan kanssa silitimme vaaleanpunaiset hameemme, ja uuden vyöliinan aijon myös panna ylleni. Ne varmaankin ovat hyvin hienoa väkeä nuo everstiläiset, — onneksi muistin Laurille panna puhtaat vaatteet ja kauluksen kun läksi asemalle, hän kun koko päivän on ollut työväen kanssa pellolla.

Aini asetti kahvipannun tulelle ja läksi sitte ylisiin pukeutumaan. Sieltä tuli jo Elsa häntä vastaan valmiiksi puettuna, vaaleanpunainen hame yllä ja punainen nauha tummassa tukassaan.

— Pukeudu pian, minä jo otin vaatteesi esille ja ompelin valkoisen pitsin kaulukseesi. Sillaikaa valmistan minä kahvipöydän ja sitte lähdetään yhdessä veräjälle vieraita vastaan.

Ja hän juoksi portaita alas sellaisella vauhdilla, että melkein oli joutua tuomarin syliin, kun tämä kulki etehisen kautta katsomaan, oliko kaikki jo vieraita varten valmiina.

Tuskin oli Elsa ennättänyt saada kahvipöydän järjestetyksi ja rouva leivät uunista, ennenkuin jo kuului vaunujen ryminä pihalta. Rouva otti kiireesti kyökkivyöliinansa yltään, silitteli tukkansa ja meni veranalle. Siinä jo seisoivat tuomari ja hänen takanaan Aini ja Elsa uteliaina näkemään uusia tovereitaan. Eversti astui vaunuista komeana ja kauniina ja syleili iloisesti vanhaa tuomariystäväitään, sillä välin kun tytöt auttoivat rouvaa ja hänen tyttärtään.

— Tervetultua kaikki yksinkertaiseen kotiimme, tervehti tuomarin rouva ja vei vieraat sisään. Te kai olette väsyneet matkan vaihoista ja tarvitsette jotain ravintoa. Kahvipannu tässä teitä jo odottaa, tehkää hyvin — — —

Vanhemmat astuivat sisään, vaan Arvi ja Ester viipyivät vielä etehisessä, matkakapineitaan järjestämässä. Elsa jäi heitä auttamaan, sillä Lauri, joka tavallisesti oli ensimmäinen kahvipöydän ääressä, oli jo kiirehtinyt sinne ja Aini myös lähtenyt vieraille kahvia tarjoamaan.

— Täällä on niin ihmeen kaunista kaikkialla, sanoi Arvi katsoen ulos, en ole koskaan ennen oleskellut Suomen sisämaissa.

— Minä taas olen sisämaan lapsi ja oikein rakastan näitä seutuja, vastasi Elsa. — Sitte auttoi hän Esteriltä hienon päällystakin, pyysi vieraat sisään ja seurasi heitä ruokasaliin, jossa kahvia juotiin.

Elsa nyt katseli heitä tarkemmin. Kuinka kaunis ja hieno oli tuo Ester! Vaalea kihara tukka, suuret siniset silmät ja niin solakka ruumiiltaan! Arvi taas oli vähän lyhyempi vaan hänkin hienon näköinen. Vaalea tukka hänelläkin vaan tummat silmät ja Elsan mielestä niin syvä katse.

— Raitis elämä ja ilma täällä maalla teidät kyllä pian saa voimakkaiksi ja punaposkisiksi niinkuin minun lapseni ovat, sanoi tuomari ja taputteli Elsan punaisia poskia. Täällä te saatte juosta ja soudella ja kalastaa ja käydä heinässä ja marjassa ja sitte syödä ja juoda oikein maalaislasten tavalla. Sepä voimia antaa.

— Niin, ja sinä, Aini, otat Esterin huostaasi ja opetat hänet oikein taloudelliseksi, lisäsi everstin rouva. Hän näet ei osaa tällaisia piparikakkuja leipoa eikä muitakaan ruokia valmistaa. Vaan hän kyllä mielellään oppii, eikö totta, Ester?

— Kyllä, kun ette vaan väsy minuun, sillä olen kovin tyhmä kaikissa käytännöllisissä asioissa. Eihän niitä sellaisia Helsingissä tarvita. — Kyllä niitä aina tarvitaan, vastasi tuomarin rouva, — eihän kukaan voi tietää mihin sitä maailmassa joutuu. Ja sitä paitsi pitävät taloudelliset toimet ihmisen terveenä ja

raittiina sekä sielun että ruumiin puolesta, sillä nämähän käyvät käsikädessä tässä maailmassa.

— Vaan kaupungissa useimmiten ei ole tilaisuutta totuttamaan lapsiaan sellaisiin, sanoi everstin rouva. Kyökkipiit siellä eivät kärsi edes emännän pistävän nokkaansa kyökkiin, saatikka sitte lasten, ja leipominen siellä ei tule kysymykseenkään. Sentähden olen hyvin kiitollinen siitä, että olen saanut lapseni tänne kesäksi tutustumaan maalaisoloihin ja käytännöllisiin toimiin.

— Niin, sekä myöskin näihin ihaniin sisäjärviseutuihin, lisäsi eversti. Meillähän on jo monta vuotta ollut oma huvila saaristossa ja siellä olemme tähän saakka oleskelleet kaikki kesät.

Kahvia juotuaan läksivät sitte kaikki ulos Tuomarilan ympäristöä katselemaan. Tuomarila sijaitsi järven rannalla rehoittavien metsien, peltojen ja niittyjen ympäröimänä. Piha ulottui melkein rantaan asti ja siinä kasvoi korkeita koivuja, joiden välistä järven aallot välkkyivät. Puiden suojaan oli asetettu valkoisia istumia pyöreän kiviä ympärille, jossa kauniina päivinä usein aamupäiväkahvi juotiin. Tänne nyt istuttiin ihailemaan kaunista näköalaa järven yli, jota ilta-aurinko kirkkailla säteillään paraikaa kultasi. Tuomari oikein ylpeydellä huomautti vierailleen ympäröivän seudun kauneuksia ja eversti, joka nuoruudessaan oli ollut vähän taiteilija, oli suuresti ihastunut.

— Sitte lähdettiin vieläkin lähemmä rantaa katsomaan veneitä ja kalastusneuvoja, joita Tuomarilassa ahkeraan käytettiin.

— Te kai olette siellä saaristossa oppineet kalastamaan oikein saaristolaisten tavalla, kysyi Lauri Arviltä.

— Emme sitä juuri ole koettaneet muuta kuin leikiksi vaan, vastasi Arvi. Kyllä kansa kauempana saaristossa melkein yksinomaan elää kalastuksella, vaan ei sitä siellä huviloiden keskuudessa paljo harjoiteta.

— Vaan täällä te saatte oppia kalastamaan oikein täydellä todella, lausui tuomari. Lauri kyllä teille näyttää parhaimmat kalapaikat ja on varmaankin mielissään kun nyt saa toverin kalastusretkilleen.

Lauri katsoi vähän epäilevästi Arviin, jonka hienot käsivarret eivät suinkaan näyttäneet siltä, että olisivat voineet saada Tuomarilan suurta kalastusvenettä liikkumaan. Ja Ester sitte, hän näytti vieläkin heikommalta eikä ollenkaan tuntunut välittävänkään minkäänlaisista kalastustoimista. Hän oli Elsan kanssa lähtenyt vähän kauemmas toisista ja seisoi nyt siinä Elsan lempipaikalla, korkealla kivellä, ihastuksella katsellen kauniita näköaloja, — niitä hän vielä tänä kesänä aikoi paperille piirtää.

Rannalta vei tuoman sitte vieraansa puutarhaan ihailemaan rouvansa kaikkia kukkas- ja kyökkipasvimaita. Nuoret menivät katsomaan hedelmäpuita ja marjapensaita, joista vielä toivoivat saavansa paljonkin iloa.

— Voi, jos hedelmäaika jo pian tulisi, täällä ei ole vielä minkäänlaista syötävää, valitti Lauri.

— Niin, Lauri on aikonut itselleen sitte rakentaa majan tänne pensaiden väliin, että oikein saisi tarpeekseen nauttia, kertoi Elsa nauraen.

Illallisen jälkeen läksivät sitte kaikki levolle, ja tuomarin rouva saattoi jokaisen makuuhuoneeseensa. Pojat menivät omaan kamariinsa ja myös Elsa ja Ester läksivät yliselle, — Aini jäi vielä äidin kanssa neuvottelemaan taloudellisista asioista huomispäivää varten. Kun hänkin sitte vihdoinkin meni yliselle yhteiseen makuuhuoneeseen, olivat jo molemmat toiset tytöt uneen uupuneet. Aini jäi heitä katselemaan. Siinä lepäsi Ester niin suloisena kauniina valkoisessa yöpuvussa ja toisella vuoteella taas Elsa punaposkisena ja tumma tukka hajallaan. Kuinka kauniita he olivat! Ja hän katsoi peiliin, josta hänen yksinkertainen, jokapäiväinen ulkomuotonsa oikein pisti hänen silmiinsä. Eikö hänkin kuitenkin voisi näyttää vähäsen kauniimmalta, jos hän hieman enemmän pitäisi huolta ulkomuodostaan? Elsallakin aina oli jokin soma nauha tukassaan tai helmiä kaulassaan. jos hänkin koettaisi? Vaan Elsalla olikin niin valkoinen iho ja niin kauniit hiukset, kun sitä vastoin hänellä — — — Hän levitti tukkansa ja huokasi, kun näki sen ihan suorana riippuvan alas hartioilleen. Vaan yht'äkkiä hän sitte taas palmikoi sen kokoon, kääntyi pois peilistä ja alkoi riisuutua.

Mitä turhia hän olikaan tässä ajatellut? Eihän ulkonäkö ole minkään arvoista, sen hän kyllä tiesi, kun vaan muuten on hyvä ja jalo ihminen. Ja siksi hän tahtoi pyrkiä. Elämässään tahtoi hän kerran jotakin jaloa ja hyvää toimittaa, — ja täällä kodissaan tahtoi hän olla hyödyksi ja iloksi, rakkaitten vanhempain, Laurin, Elsan, Esterin ja kaikkein iloksi.

Ja näin mielessään päättäen hän laski kätet ristiin, niinkuin oli tottunut pienestä asti, ja vaipui pian rauhalliseen uneen.

II

Ruokasalissa istui tuomarin rouva lukien sanomalehtiä. Posti tuli Tuomarilaan joka toinen aamu, vaan tavallisesti hänellä ei ollut aikaa sitä tarkemmin tutkia ennenkuin näin iltapäivällä, jolloin taloustoimet vähäksi aikaa olivat pysähtyneet. Sanomalehdet luettiin tarkasti alusta loppuun asti ja päivän kysymyksiä ja tapahtumia seurattiin suurella innolla. Sillä vaikka taloudelliset huolet Tuomarilassa ottivat suuren osan sen asukasten elämästä, olivat kuitenkin sekä tuomari että hänen rouvansa säilyttäneet intoa myöskin kaikille yleisille ja henkisillekin asioille.

Lauri ja Elsa istuivat siinä myöskin kumpainenkin sanomalehti kädessään, tutkien erittäinkin pikku-uutisia ja ilmoituksia.

— Katsokaa, tässä on taas uudestaan sama ilmoitus ihan ensimmäisellä sivulla, huudahti Elsa. "Kaksi koululaista, sisar ja veli, haluavat kesäasuntoa jossakin seudussa, jossa he voisivat oppia suomea sekä harjoittaa urheilua." Täti kulta, ottakaa heidät tänne, täällähän heillä olisi tilaisuutta molempiin.

Ja Elsa oli taas täynnä innostusta.

— Ja silloin minäkin kerran saisin tovereita kalastus- ja metsäretkilleni, lisäsi Lauri. Arvi on niin hieno ja hiljainen, ettei hänestä ole sellaisiin, ja tytöt ne ovat kerrassaan ihan mahdottomia.

— Olinhan minä kerran sinun kanssasi nuottaa vetämässä, vaan sinä toruit ja mellastit koko ajan, niin ettei minulla enään ole halua lähteä sinun kanssasi, vastasi Elsa.

— Älkää nyt kinatko, lapset, lausui tuomarin rouva rauhoittaen. Nyt on vaan kysymys siitä, voisivatko he todellakin täällä oppia suomea. Tehän puhutte enimmäkseen ruotsia keskenänne.

— Niin, sen jälkeen kun nuo hienot helsinkiläiset tulivat tänne, pilkkasi Lauri. Nehän puhuvat niin huonoa suomea että oikein naurattaa.

— Ester käy ruotsalaista tyttökoulua ja Arvi ruotsalaista lyseota, niin eihän kumma, jos eivät osaa suomea puhua, kun sitäpaitsi koko heidän ympäristönsä on ihan ruotsalainen, selitti Elsa.

Nyt kuului pihalta Ainin ääni, joka käski heidät sinne kahvia juomaan.

Kahvipöydän ääressä tätä asiaa sitte jatkettiin kaikkien muidenkin läsnäollessa. Tuomari antoi rouvansa päättää asiasta, — hän kyllä puolestansa mielelläänkin näki nuorisoa ympärillään. Arvi ja Ester eivät lausuneet mitään, vaan tuomarin rouva tahtoi tietää myös heidän ajatuksensa ja huomasi, että heidänkin mielestä seuran lisääntyminen olisi hauska.

— Oikein iloitsen siitä, että nyt todellakin ruvetaan suomea puhumaan, sanoi Arvi. Monta kertaa olen melkein hävennyt, etten osaa kansani kieltä.

— Oikein puhuttu poikani, vastasi tuomari. Joka tahtoo toimittaa ja vaikuttaa kansan hyväksi, sen täytyy myös rakastaa ja osata kansan kieltä.

— Kyllä minäkin puolestani tahdon oppia suomea, vaikk'en usko sillä tulevani ketään hyödyttämään, puhui Ester. Kun nimittäin olen lopettanut kouluni, aijon lähteä ulkomaille maalaustaidetta harjoittamaan.

— Vaan ethän kuitenkaan aijo jäädä sinne koko elinajaksesi, ja kun taas palaat kotimaahan, tulet sittekin tarvitsemaan suomenkieltä, vastasi Aini. Varmaankin tahdot sinä kuvata myöskin oman maasi luontoa ja kansaa ja silloin sinun täytyy elää sen keskuudessa sekä osata sen kieltä.

— Oma maa mansikka —, vaan luulen kuitenkin että minä tästä kohta lähdän jonnekin kauas etsimään ihmisiä, joiden kanssa voisi pitää oikein hauskaa, keskeytti Lauri. Ollapa minulla polkupyörä!

— Sittekun kunnollisesti pääset kuudennelle luokalle olen luvannut sinulle polkupyörän, vastasi tuomari. Olisit kyllä voinut saada sen jo tänäkin kesänä, sen sinä tiedät.

Lauri ei vastannut mitään. Hän oli keväällä jäänyt luokalle, vaikk'ei suinkaan ollut huonopäinen. Vaan lukeminen oli hänestä mitä ikävintä tekemistä. Hänen halunsa paloi kaikkiin muihin toimiin paitsi tähän. Hän kuljeskeli pitkin katuja, poikkesi kauppapuoteihin ja seisoi siinä ihmisten kanssa juttelemassa, hän luisteli, kävi tyttöjen kanssa mäkeä laskemassa, hiihto- ja kävelyretkillä y. m. Ja kaikki pitivät hänen seurastaan, sillä hän oli iloinen ja puhelias eikä vähintäkään ylpeä. Hän oli perinyt isänsä kansallisen luonnon, ja kotona kansa oikein ihaili tuomarin nuorta herraa, joka seurusteli heidän kanssaan pelloilla ja niityillä sekä osasi kertoa niin hauskoja juttuja. Äiti kyllä ei oikein pitänyt siitä, että

Lauri niin paljon omin päin oleskeli ulkona kaikenlaisissa töissä. Sillä hän luuli tästä johtuvan hänen usein niin röyhkeän käytöksensä, joka yhä enemmän alkoi pistää silmiin Arvin ja Esterin rinnalla. Ja hän toivoi Ainin kanssa, että Lauri uusien toverien kautta enemmän tulisi oleskelemaan heidän joukossaan ja että hänen mielensä ja käytöksensä vähitellen tulisi muuttumaan.

Päätettiin siis, että nuo kaksi koululaista otettaisiin kesäksi Tuomarilaan asumaan. Nyt odotettiin heiltä vaan lähempää vastausta, jotta sitte voitaisiin valmistautua ottamaan heidät vastaan.

Seuraavana päivänä ehdoitti tuomarin rouva, että kaikki nuoret lähtisivät soutamaan kirkonkylään, sillä hänellä oli yhtä ja toista siellä toimitettavaa eivätkä palvelijat joutaneet näin kiireellä työajalla. Kaikki suostuivat tähän iloisella mielellä. Laurikin oli tällä kertaa harvinaisen taipuvainen, ja kohta päivällisen jälkeen menivät pojat laittamaan veneet kuntoon. Lauri, Elsa ja Ester astuivat Ainin pieneen valkoiseen veneeseen, Lauri soutamaan; toisessa taas, johon Arvi ja Aini istuivat, souteli vouden Antti.

Ilma oli mitä kauniimmillaan ja kaikki mitä iloisimmalla kesätuulella. Laurikin, joka tavallisesti ei viitsinyt vaivata itseänsä soutamalla, tahtoi nyt oikein näyttää voimiaan ja souteli Antin kanssa kilpaa. Hän oli voimakas, ja keveä vene pääsi pian toisen ohitse. Tytöt olivat täynnä ihailua, ja kun Lauri nyt alkoi näyttää heille seudun kaikki kauniit paikat sekä kertoa heille kaikenlaisia kansantarinoita, kuuntelivat he syvimmällä hartaudella. Lauri oli oikein mainio kertoja, ja tällaiset jutut olivat sekä Elsan että Esterin mieleen. Ester oli ottanut piirustustarpeet mukaansa, vaan hän nyt ei joutanut piirustamaan, katseli ja kuunteli vaan. Elsan elävässä mielessä kuvautui kaikki niin todenperäiseksi, että hän melkein oli näkevinään ja kuulevinaan kaikki mitä Lauri kertoi. —

Toisessa veneessä taas oli Aini joutunut Arvin kanssa innokkaasen keskusteluun. Arvin sanat edellisenä päivänä, että hän tahtois oppia kansansa kieltä, olivat Ainin mieleen painuneet. Hän olisi tahtonut tietää, asuiko todellakin lämmin isänmaanrakkaus tuossa pojassa, jonka hän oli luullut niin välinpitämättömäksi, mutta hän ei kuitenkaan arvannut sitä kysyä. Vaan kun he sitte olivat soutaneet vähän aikaa ja aava ulappa avautui heidän silmiensä eteen eikä Arvi voinut pidättää ihailuaan tämän Suomenmaan ihanuudesta, silloin huomasi Aini erehtyneensä Arvin suhteen, iloissaan tästä avasi hänkin mielensä, ja näin he nyt alkoivat kertoa toisilleen ajatuksistaan ja tuumistaan.

He olivat kumpainenkin luonnoltaan syvät, ja erittäinkin Aini oli jo lapsuudestaan ollut ajatteleva tyttö. Hän oli keväällä lopettanut tyttökoulunsa, jossa heidän äidinkielen opettajansa oli nuoriin tyttösydämiin herättänyt rakkautta isänmaahan, sen kieleen ja kansaan ja kehoittanut heitä tekemään työtä sen etehen. Ainin mieleen olivat hänen sanansa syvästi juurtuneet. Ja kun hän kotiin tultuaan kävi rippikoulua ja vanha rovastikin nuorille puhui isänmaanrakkaudesta Jumalan käskynä, oli tämä käynyt Ainille oikein sydämen asiaksi. Hän mielti usein mielessään, millä tavalla hän voisi isänmaataan ja kansaansa hyödyttää. Hänen tuli nyt tästälähin jäädä kotiin vanhempiensa avuksi ja kodin iloksi ja hyödyksi, — se oli hänen pyhä velvollisuutensa, sen hän tiesi ja tunsu. Vaan kuinka hän samalla voisi hyödyttää isänmaatansa ja kansaansa? Jos hän rupeaisi pitämään huolta Tuomarilan alamaisten ja torpparien lapsista ja ompelemaan heille vaatteita ja opettamaan heitä, — eikö tämä jollakin tavalla voisi olla isänmaan siunaukseksi? Ja hän oli päättänyt syksyllä alottaa oikein täydellä todella.

Tästä hän nyt kertoi Arville ja tämä kuunteli ihmetellen. Tuolla tavalla hän ei koskaan ollut ajatellut isänmaanrakkautta. Hänelle se oli tuo lämmin tunne, joka virtaili läpi sielun ja sydämen, joka kerta kun hän näki Suomen saariston ihanuutta tai täällä sen siintävien selkien suloisuutta. Ja samaa tunsu hän myöskin lukiessaan isänmaan taisteluista, sen kansan työstä ja kärsimyksistä kovina aikoina. Kyllä hänkin tahtoi isänmaan etehen työtä tehdä, vaan ei hän koskaan ollut ajatellut, että se voisi tapahtua opettamalla torpparien lapsia.

— Millä tavalla sitte aijot työskennellä isänmaan hyväksi, kysyi Aini.

— Tahdon saavuttaa sen nimelle kunniaa, sen kielelle arvoa, sen kansalle mainetta. Tahdon julistaa maailmalle, että tämä kylmä Suomenmaa on niin ihmeen ihana, että tämä köyhä kansa on sitä rikkaampi henkisesti suhteessa, että tämä halpana pidetty Suomi on muiden maiden vertainen. Kun vaan kerran pääsen ylioppilaaksi, niin aijon kaikki voimani, kaikki työni uhrata rakkaalle isänmaalleni.

Aini kuunteli Arvia hehkuvin poskin. Kuinka kauniisti hän puhui, — se oli aivan toista kuin hänen jokapäiväiset ajatuksensa isänmaanrakkaudesta. Jos hänkin voisi noin kauniilla, ylevällä tavalla palvella isänmaatansa!

Jo lähenivät veneet rantaa, ja kaikki sekä hauskat jutut että totiset keskustelut saivat jäädä toistaiseksi. Nyt oli mentävä kirkonkylään ja toimitettava kaikki asiat ja ostokset. Lauri ja Arvi lähetettiin suutarille, Elsa ja Ester postiin ja Aini meni Antin kanssa ostoksille. Sitte päätettiin yhtyä kahvi-Maijan pienessä mökissä kosken rannalla kahvia juomaan sekä levähtämään rasittavan soutelumatkan jälkeen.

Jo oli ilta joutumaisillaan, ennenkuin oltiin valmiit lähtemään kotiin. Nyt ei Lauri enään viitsinyt soutaa vaan istui veneesen Esterin viereen. Aini otti mielellään soutaakseen omaa venettä, — se oli ollut hänen uskollinen ystävänsä monena tyynenä kesäiltana. Elsa istui tällä kertaa Arvin kanssa toiseen veneeseen, ja kun oli päästy vähän matkaa järvelle, alkoi hän vuorostaan kertoa Arville kaikki Laurin kummitusjutut, lisäten niihin aina oman mielikuvituksensa piirteet. Silloin tällöin yhtyi Anttikin Elsan kertomuksiin, selittämällä ne kansan käsityksen mukaan. Elsan tummat silmät oikein säihkyivät, kun he soutivat erään syvän lahden sivuitse, johon jyrkkä ranta kuvasti synkät honkansa. Siihen oli ennen muinoin sota-aikana nuori tyttö heittäytynyt kuolemaan, kun vihollisten päällikkö oli tahtonut hänet vaimokseen, senjälkeen kuin hänen sulhonsa oli kaatunut sodassa. Eikö tuo ollut kauniinta uskollisuutta ja isänmaanrakkautta, kysyi Elsa. Niin hänkin varmaan olisi tehnyt, ennenkuin olisi jättänyt itsensä isänmaan ja sulhonsa surmaajalle, lisäsi hän.

Arvi hymyili Elsan innolle vaan katseli ihastuksella hänen eloisia kasvojaan, jossa jokainen ajatus niin kauniisti kuvastui.

— Eihän tuollainen uskollisuuden uhraus nyt enään meidän aikanamme tule kysymykseen, vaan voimmehan muullakin tavalla osottaa uskollisuutta isänmaatamme ja rakastettuamme kohti, lausui Arvi totisena.

Toisessa veneessä souteli Aini hiljaa, ajatuksiin vaipunueena. Silloin tällöin nosti hän aivot ja antoi niiden levähtää, siksikuin veden pinta oli tyyntynyt kirkkaaksi peiliksi. Sitte laski hän ne taas ja katseli, kuinka kauniisti aurinko kimalteli vesipisaroiissa, jotka roiskivat hänen ympärillään. Tyyneys, hiljaisuus, — olihan se suloista kyllä, vaan vielä ihanampaa oli kuitenkin, kun aurinko pääsi kimaltelemaan vaahtoisissa laineissa. Hän tunsu ikäänkuin aavistuksen, — tulisiko hänenkin elämänsä tyyni pinta kerran särkymään ja auringon säteet sen laineita sitte sitä kauniimmin kirkastamaan? — — — —

— Oikeinhan tuo on meidän Tuomarilamme ranta, mainio piirtäjä sinä oletkin, Ester, huudahti samassa Lauri. Ester oli nimittäin istunut siinä ihan ääneti, piirtäen toisen kuvan toisensa perästä piirustuskirjaansa, ja Lauri oli katsellut hänen työtään, silloin tällöin lausuen arvostelunsa ja joskus hyväksymyksensäkin. Nyt kun hän viimeisellä lehdellä tunsu kotirannan koivikkoineen ja rakennuksineen, hän ei voinut pidättää ihailuansa.

— Kun vaan kerran pääsen ulkomaille oppimaan, niin saatpa vielä nähdä mitä kaikkia minä voin aikaan saada. Kaikki mitä kaunista on aijon piirtää paperille, ja kun sitte kerran olen voittanut kunniaa ja mainetta, niin et enään tule kysymään, miksikä tämä hyödyttää, vastasi Ester puoleksi leikillä.

Lauri tunsu itsensä voitetuksi vaan olisi kuitenkin vanhan tapansa mukaan tahtonut vastata jotakin. Mutta hän ei löytänyt mitään sopivaa, ennenkuin jo oltiin perillä. Pojat laskivat veneet rantaan ja veivät aivot talaasen, sillä välin kun tytöt kantoivat ostamansa tavarat sisään.

Siellä oli tuomarin rouva valmistanut teepöydän, johon nyt kaikki riemulla kiirehtivät. Nuoret olivat mitä iloisimmalla tuulella; Elsa kertoi tuomarille heidän matkastaan ja Ester näytti piirtämänsä kuvat, joista tuomari tunsu melkein kaikki, tuttuja paikkoja kun olivat. Lauri jutteli suu täynnä vehnäleipää ja Arvikin oli tänä iltana oikein puhelias. Myös Ainin tavallisesti niin totiset kasvot melkein loistivat ilosta, kun siinä teepöydän ääressä hoiti emännän virkaa.

Tavallista ilosempi ja kodikkaampi mieliala vallitsi nuorten kesken, — yhteinen hauska retki ja yhteiset keskustelut olivat yhdistäneet heidät lähemmä toisiaan.

III

Tuomarin hevonen oli lähetetty asemalta noutamaan uudet kesävieraat, sisarukset Borgström, jotka olivat kirjoittaneet kiitollisuudella vastaanottavansa tarjotun kesäasunnon Tuomarilassa. Paljon valmistuksia ei heitä varten oltu tehty, sillä kirjeestä oli käynyt selville, ettei näillä nuorilla ollut suuria vaatimuksia. Tyttöjen avaraan, valoisaan huoneesen oli vaan muutettu neljäs sänky, ja poikain kamariin samaten kolmas sija valmistettu. Tytöt olivat poimineet uusia kukkia, ja tuoretta kahvileipää oli taaskin leivottu.

Nyt istuivat kaikki verannalla kahvipöydän ympärillä odottamassa uusia kesävieraitaan. Silloin kuului yht'äkkiä suhiseva ääni, ja pitkin tietä ajoi aika vauhtia suoraan Tuomarilan pihaan kaksi polkupyörää. Ne pysähtyivät verannan eteen ja alas hyppäsi reipas 14 vuotias tyttö ja vähän vanhempi poika. Heillä oli keveät polkupyöräpuvut yllä ja punaiset verkkalakit päässään. Vieraat tervehtivät kohteliaasti,

pyytäen anteeksi, että tulivat näin odottamatta. Mutta oli ollut paljokaan hauskeampi ja myöskin mukavampi ajaa polkupyörällä kuin hevosella, ja sitäpaitsi eivät polkupyörät mahtuneetkaan rattaille. Hevonen tuli kohta perästäpäin tuoden matkakapineet.

Tämän selityksen jälkeen muuttui ensi hämmästyksen pian iloksi ja uudet tulokkaat vastaanotettiin miellyttävällä tavalla. Heidän reipas, luonnollinen käytöksensä miellytti erittäinkin tuomaria, ja pian oli hän heiltä tiedustellut kaikki heidän sekä perheelliset että muutkin olonsa. Heidän isänsä oli varakas kauppias Helsingissä, äiti taas oli jo kauan aikaa sitte kuollut. Kun isän kaiken kesää täytyi oleskella kaupungissa, olivat lapset aina omin päin viettäneet kesäänsä milloin missäkin saaristossa. Vaan kun ruotsalaisesta yhteiskoulusta, jossa Väinö ja Leeni kävivät, niin moni oppilas tänä keväänä ylioppilaskirjoituksissa oli saanut repposet suomenkielessä, olivat he isän kanssa päättäneet tänä kesänä oleskella jossakin seudussa, jossa voisivat oppia suomea.

Sanomalehti-ilmoitukseen olivat he sitte omasta puolestaan lisänneet urheilun harjoittamisen. Sillä he olivat saaristossa tottuneet oleskelemaan merellä ja kaupungissa sekä ratsastamaan että ajamaan polkupyörällä, ja nyt he olivat peljänneet joutuvansa ehkä sellaiseen paikkaan, jossa ei olisi tilaisuutta kumpaiseenkaan. Vaan kun olivat kuulleet Tuomarilan sijaitsevan järven rannalla sekä kauniissa seudussa, olivat he kiitollisuudella ottaneet vastaan tuomarin tarjouksen. He toivoivat, etteivät tulisi olemaan millään tavalla vaivaksi sekä että he täällä voisivat oppia oikein umpisuomalaisiksi.

— Niin, ja isä sanoi, että jos täällä voisin jonkun edessä harjoittaa vähän matematiikkaakin, niin olisi se kovin hyvä, sillä olen kaiken kouluaikani siinä aineessa ollut mahdottoman huono. Nyt sain ehdot algebrassa ja se minua pelottaa, sillä kolmen vuoden perästä minullakin on ylioppilastutkinto edessäni, selitti Leeni.

— Ehkä sinä, Lauri, joka olet vahva matematiikassa, voisit laskea Leenin kanssa jonkun tunnin päivässä, ehdoitti tuomari. Tehän olette samalla luokalla, niin että sinun pitäisi osata laskea sen luokan kurssin.

Lauri oli vähän hämillään, mutta Leeni sitä ei huomannutkaan vaan kiitti kohta iloisesti.

— Kun en vaan tarvitse aloittaa nyt heti, ennenkuin olemme ennättäneet tutustua tähän uuteen paikkaan ja koko tähän ihanaan ympäristöön. Minä näin matkalla niin erinomaisia marjapaikkoja, ja niin mainioita polkupyöräteitä kun täällä sitte on! Eikö teillä muilla ole polkupyöriä?

Kaikki kielsivät, vaan Leeni siitä ei sen enempää.

— Se ei tee ollenkaan mitään, me kyllä voimme tulla toimeen kahdellakin. Tytöt saavat harjoittaa minun pyörälläni, — ette tarvitse muuta kuin lyhyemmät hameet vaan, siinä kaikki. Ja pojat taas saavat opiskella Väinön polkupyörällä. Ja sitte me lähdemme ajamaan aina vuoroin oikein pitkät matkat ja päin maan toimeen kilpailuja ja — — — —

— Vaan luuletteko varmaankin, että nuo polkupyörät kestävät tuollaisen hirveän ajamisen, kysyi tuomarin rouva nauraen.

— Kyllä, ne ovat parasta lajia, vakuutti Väinö. Mennäänpäs kohta koettelemaan, ehdotti hän.

Ja nyt he kaikki läksivät pihalle harjoittamaan. Tytöt menivät kuitenkin ensin pukemaan yllensä lyhyemmät hameet ja sill'aikaa pojat vähän puhdistivat polkupyöriä. Vuorotellen sitä sitte istuttiin näille, ajettiin vähän matkaa, kaaduttiin, ajettiin uudestaan ja kaaduttiin taas. Väinö ja Leeni olivat opettajina, auttoivat istumaan, taluttivat polkupyöriä ja antoivat hyviä neuvoja. Puolen tunnin perästä osasivatkin jo Arvi ja Elsa jotakuinkin varmasti ajaa, — Lauri oli jo kaupungissa, oppinut toveriensa polkupyörillä. Ester oli vähän ujo eikä niin vikkela kuin Elsa, ja Aini taas tahtoi ensin antaa muiden oppia, — hän kyllä ennättäisi sittekin.

Tuomari ja hänen rouvansa seisoivat verannalla katsomassa kun nuoret nauraen ja iloiten harjoittivat tätä uutta urheilua. Teki tuomarinkin mieli vähän koettaa ja Väinö auttoi hänetkin polkupyörälle. Vaan tyttöjen nauru, kun hän heti noustuaan hyvin kömpelösti kaatui, sai hänet tällä kertaa luopumaan polkupyörähalustaan.

Hetken kuluttua kokoontui harjoittajien ympärille talon kaikki väki, joka palasi heinäniityltä. Tämä oli näille maalaisille jotakin ihan uutta ja polkupyöriä nyt tutkittiin ja ihailtiin kaikilta puolin. Nuoret tahtoivat näyttää taitonsa, ja vuorotellen he nyt läksivät ajamaan pitkin tietä minkä jaksivat. Ukot ihmettelivät ja muijat seisoivat ihan hämmästyneinä. Poikien teki mieli heidänkin ruveta ajamaan, ja muutama vähän varakkaampi heistä alkoi jo tiedustella näiden pyörien hintaa. Vaan kun kuulivat sen nousevan paljokaan suuremmaksi kuin koko heidän vuosipalkkansa, pudistivat he päätään.

Myöhään kesäiltaan asti nuoret tällä tavoin innostuneina harjoittelivat pihalla ja pitkin teitä, ja heidän

iloiset äänensä kaikuiivat kauas yli järven. Väinön ja erittäinkin Leenin reippaus ja iloisuus tarttui muihinkin, ja Lauri oli suuresti mielissään, — nyt hän kerrankin oli saanut tovereita, joiden kanssa hän voisi pitää oikein hauskaa. Leeni vasta Laurin mielestä oli tyttö! Aini oli aina niin totinen, Ester niin liian hieno ja Elsa taas niin kiusallinen. Ja Väinö oli myöskin aivan toista kuin tuo hiljainen Arvi.

Tätä ajatteli Lauri itsekseen seisoessaan siinä odottamassa, siksi kuin toiset palasivat polkupyörineen ja hänen vuoronsa taas tuli ajaa. Ei kukaan vielä ajatellutkaan väsymistä ja he olisivat siinä kyllä ajaneet vaikka kuinka kauan, ellei tuomarin rouvan ääni olisi kutsunut heitä sisään illalliselle.

— — — Väinön ja Leenin kanssa oli kesä tullut Tuomarilaan kaikkine iloineen ja hauskuuksilleen. Ilmat olivat mitä ihanimmat, aamut loistavan kirkkaat ja illat niin vienon tyynet. Lehdiköt vihoittivat kauniimmillaan ja metsiköissä alkoivat marjat jo kypsyä. Talossa oltiin täydessä työssä. Heinänteko oli onnistunut hyvin, vilja vainioilla jo kellerti, ja kaikki työväki nautti kesäilmojen ja kesätöiden hauskuudesta.

Myöskin Tuomarilan nuoret olivat työssä mukana. Pari kertaa olivat oikein täydellä todella kaiken päivää olleet heinäniityllä. Ja kalastajia olivat he oikein mainioita. Joka ilta läksivät he vuorotellen verkkoja laskemaan, ja aikaisin seuraavalla aamulla toi aina joku heistä korin kaloja kyökkiin. Tämä olikin tarpeen, sillä näin keskellä kesää oli usein vaikea saada muuta ruokatavaraa hankituksi, Tuomarila kun sijaitsi vähän syrjässä. Tuomarin rouva sitte valmisti näitä kaloja niin monella vaihtelevalla tavalla kuin vaan keksi, ja Aini oli hänen apunaan näissä kyökkitöimissä. Sentähden hän ei joutanutkaan niin paljon seurustelemaan toisten kanssa järvellä ja metsissä, kun käytiin soutelemassa tai marjassa.

Tehtiin sitä kuitenkin nuorten kesken toisenlaistakin työtä. Muutama päivä, sen jälkeen kun olivat saapuneet Tuomarilaan, tuli Leeni kerran Laurin luo kirja kädessä. Jos he ehkä nyt alkaisivat tuota ikävää laskemista; hän oli valmistanut heille niin hauskan pienen lukutuvan. Ja hän vei Laurin alas rannalle, jossa lehdikkomajaan oli asettanut pienen pöydän ja sen viereen tuolia. Siinä hän nyt aikoi nauttia kesästä ja kauniista näköalasta, samassa kun hän laski noita ikäviä matematiikan esimerkkejä. Ei Laurin suinkaan tarvinnut siinä koko ajan olla mukana, hän vaan väliin tulisi näyttämään ja neuvomaan, niin kyllä Leeni sitte koettaisi tulla toimeen omin päin.

Ja Lauri alkoi selittää ja laski Leenille koko joukon esimerkkejä. Ne tuntuivat niin kovin helpoilta, kun Lauri ne laski, sillä hän ne selitti omalla yksinkertaisella tavallaan eikä tehnyt pitkiä teoreettisia selityksiä, joita Leeni koulussa ei koskaan ollut ymmärtänyt. Laskeminen alkoi käydä oikein hauskaksi ja niin he siinä istuivat pitkän ajan, ilman että Lauri ollenkaan ajattelikaan lähteä pois. He päättivät nyt joka päivä tällä tavoin laskea jonkun tunnin.

— Oi, jos sinä aina olisit minua auttamassa, sanoi Leeni kerran. Sinä osaat niin kovin hyvin selittää juuri sitä, mitä minä en ymmärrä.

Tämä koski Lauriin. Jo pari kertaa tätä ennen, kun toiset olivat kertoneet kouluoloistaan Helsingissä, oli Laurinkin tehnyt mieli sinne. Ehkä hän siellä olisi tullut parempaan kouluuntoon ja lukeminen onnistunut paremmin. Tuntui siltä, kun kaikki siellä Helsingissä olisivat sellaisessa täydessä kouluinnossa, jota Lauri ei koskaan ollut tuntenut. Ei hän tästä kuitenkaan voinut syyttää pikkukaupunginkaan kouluoloja, sillä olihan esimerkiksi Aini ollut luvustaan innostunut, vaikka oli käynyt koulua samassa pikkukaupungissa kuin Laurikin. Vaan hänen teki nyt kerran niin kovin mieli Helsinkiin. Siellä hän alkaisi ihan uudestaan, — niin, jos hän rupeaisi lukemaan oikein ahkerasti nyt kesän aikana, niin ehkä hän syksyllä voisi päästä 6:lle luokalle. Ja sitte hän jo kolmen vuoden perästä tulisi ylioppilaaksi, — samaan aikaan kuin Leenikin. Jos nimittäin Leeni vaan läpäisisi tuossa matematiikassa, — vaan siinä Lauri kyllä häntä auttaisi, jos vaan pääsisi Helsinkiin.

Lauri kertoi tästä tuumastaan Ainille, joka taas lupasi puhua siitä isän kanssa. Tämä suostui mielelläänkin, jos Lauri vaan voisi päästä 6:lle luokalle.

Nyt rupesi Lauri ahkeraksi. Saksan ja venäjän kieliopit, joiden tähden oli jäänyt luokalle, otettiin esille, ja hän pyysi Väinön korjaamaan hänen kirjoituksiaan. Leeni taas tarjoutui kuulustelemaan häneltä koko vanhan- ja keskiajan historian tapaukset ja henkilöt, — hän taas oli historiaan hyvin perehtynyt. Leeni oli Laurin lukemisesta kovin innostunut ajatellessaan, kuinka hauska heillä vielä tulisi olemaan yhdessä Helsingissä.

Sillä välin kun nämä molemmat tällä tavoin seurustelivat toistensa kanssa yhteisessä työssä ja tuumassa, istuivat toiset nuoret taas yhdessä milloin missäkin hausassa paikassa tai tekivät yhteisiä metsä- ja järviretkiä. Polkupyöräajelua harjoitettiin myöskin ahkerasti, vaan siinä ei voinut olla mukana muuta kuin kaksi kerrallaan, ja Elsa ja Arvi olivat tähän eniten mieltyneet. Elsa oli itselleen valmistanut sievän polkupyöräpuvun sinisestä kankaasta, valkoisilla nauhoilla koristettu, ja pieni valkoinen verkalakki sievästi hänen tummaa päätänsä, kun hän punaposkisena ja reippaana ajeli pitkät matkat

Arvin seurassa.

Aini jäi tavallisesti heitä katsomaan vähän alakuloisella mielellä. Hän ei joutanut niin ahkeraan harjoittamaan, kun aina oli niin paljon muuta toimittamista, ja sitä paitsi Arvi näytti enemmän välittävän Elsan seurasta näillä retkillä kuin hänen. Sentähden oleskeli Aini enemmän Esterin ja Väinön kanssa, jotka olivat saaneet oikean taiteilijainnon ja pitkät ajat istuivat piirustelemassa jollakin kivellä järven rannalla. Väinö oli nimittäin myöskin piirtäjä ja aikoi ylioppilaaksi tultuaan polyteknilliseen opistoon ja sitte arkkitehdiksi. Hänenkin mielessään kangasti ulkomaan tutkimusmatka, ja Italian ihanista taidarakennuksista, joista oli lukenut taidehistoriassa, hän innostuksella kertoi Esterille.

Aini kuunteli heidän tulevaisuuden tuomiaan vähiin katkeralla tunteella, — ei hän suinkaan koskaan voinut päästä kaikkea tuota kaunista ihailemaan. Eikä hänellä ollutkaan taipumusta mihinkään tuollaiseen, niinkuin kaikilla noilla muilla oli. Vai voisiko hänkin kelvata johonkin muuhun, johonkin suurempaan kuin näihin pieniin toimiin täällä kotona? Kun sitte Arvi ja Elsa tulivat sinne mukaan ja vuorostaan alkoivat tuumia omasta tulevaisuudestaan, joka heillekin kangasti iloisena ja kauniina, lisääntyä Ainissa tuo itseänsä epäilevä mieliala.

— Miksikä sinä sitte, Elsa, kerran ajot tässä. kysyi Ester eräänä päivänä Elsalta.

— Miksikä aijon? En ole sitä oikein vielä päättänyt. Vaan enköhän sitte rupea joksikin opettajattareksi, kun ensin olen käynyt tyttökoulun läpi ja sitte oleskellut vähän aikaa Helsingissä laajentamassa tietojani ja ehkä vähän huvittelemassakin, vastasi Elsa leikillisesti.

— Sinä sopsit parhaiten rouvaksi, Elsa, jonkun etevän miehen rouvaksi, jonka kodin sinä hoitaisit ja kaunistaisit, sanoi Arvi, ihastuksella katsoen Elsaan.

— Minäkö rouvaksi? Enhän minä osaa leipoa enkä ruokaa laittaa enkä muutakaan sellaista. Ainihan se rouvaksi supisi, vastasi Elsa.

Aini punastui. Hän ei koskaan ollut ajatellut itseänsä rouvana, ei koskaan muuna kuin oman kotinsa, ja äitinsä apuna. Vaan nyt avautui hänelle toinenkin tulevaisuuden mahdollisuus, — voisiko hän todellakin ajatella — — —

— Tarvitaanhan siihen muutakin kuin vaan taloudellisia ominaisuuksia, väitti taas Arvi. Pitäähän vaimon voida olla miehensä apuna henkisessäkin suhteessa eikä vaan aineellisessa.

— Minä tässä olen voittaja sittekin, — katsokaa vaan, enkö minä päässyt ainakin kymmenen sekuntia ennen Lauria, — huusi samassa Leeni, joka vuorostaan oli ollut Laurin kanssa polkupyörällä ajamassa. He olivat olleet kauas aina tuohon kauniiseen kuusimetsään saakka, jossa kasvoi niin monta harvinaista kukkaa. Niitä he olivat tutkineet ja sieltä sitte taittaneet itselleen oksia ja koristaneet polkupyöränsä, niin että näytti, ikäänkuin olisivat tulleet jostakin juhannusjuhlasta.

— Ainahan sinä tuollaisissa oletkin etevä, mihin vaan tarvitaan vikkelät jalat, nauroi Väinö. Jo pienenä sinä kiipesit puihin niinkuin pieni orava.

— Pieni orava sinä oletkin, tyttöseni, sanoi tuomari, joka samassa tuli ulos katsomaan, mitä siinä nuoret toimittivat. — Oikeinhan te istutte tässä parittain lintujen lailla, viserrätte kai iloisia lauluja. Niin, niin, lapset, visertäkää vaan, ei se kesä tässä maan kovin kauvan kestä.

IV.

Kesä oli kulunut loppuun ja Tuomarilassa valmistettiin kesävieraiden lähtöä. Vaatteita silitettiin, koreja ja matkalaukkuja tuotiin esille, ja Aini kantoi puhtaat, silitetyt vaatteet sylillisen toisensa perästä yläsiin ja auttoi tovereitaan niiden laittelemisessa. Nyt olivat vaan muutamat pikkukapineet, piirustuskirjat, kuivatut kukkasvihot y. m. sellaiset jäljellä, — ne sitte viimeiseksi pistettiin matkalaukkuun. Kyökissä leivottiin lämpömäisiä, ja puutarhassa oltiin marjoja noukkimassa matkaeväiksi.

Päivällä oli oltu jäähyväisretkellä metsiin ja lehdekköihin ja illalla lähdettiin vielä kerran järvelle. Soudeltiin pitkin rantoja kaikkia tuttuja paikkoja katsomaan, poikettiin milloin mihinkin pieneen lahteen ja salmeen, vielä kerran niiden kauneutta ihailemaan. Vihdoin laskettiin maalle eräasen pieneen saareen, jossa kesän kuluessa oli vietetty niin monta hauskaa hetkeä. Siinä oli rannalla pieni koivikko, johon he kerran kesällä olivat turpeista laittaneet mukavia istuimia ja pienen pöydän. Tänne nyt istuttiin lepäämään kauniin kesäillan tyyneydessä.

— Koskahan tällä tavoin taas kaikki ollaan yhdessä? alkoi Elsa. Kuinka tämä kesä onkin oikein lennähtänyt loppuun!

— Niin, mutta hirveän hauska se on ollut, sen vaan tiedän, sanoi Leeni. Minun tekisi mieli tulla tänne vaikka joka ikinen kesä.

— Vaan jos päätetäänkin, että ensi kesänä taas kokoonnutaan tänne, kaikki me, jotka olemme viettäneet kesää täällä yhdessä, ehdotti Elsa. Tullaan tänne tietysti käymään vaan ja vietetään yhteinen muistojuhla, — eikö se olisi kovin hauska taas tulla yhteen näkemään, mitenkä olemme kehittyneet tämän vuoden kuluessa?

— Minä tiedän vieläkin paremman ehdotuksen, — kuulkaa vaan, lausui nyt Arvi innokkaasti. Ensi keväänä toukokuun lopussa kutsun teitä kaikkia viettämään juhlaa Helsingissä, — tai vielä paremmin meidän huvilassamme saaristossa, — katsokaa, minun ylioppilasjuhlaani. Silloin on minulla valkolakki kultalyryryneen ja aijon kutsua muitakin tovereita sinne. Ja silloin ovat isä ja äitikin kotona iloitsemassa minun onnestani ja silloin tulette sinne kaikki! Ja me pidämme puheita ja laulamme ja tanssimme ja —
— — — — —

— Ja silloin olen minäkin jo lopettanut kouluni ja olen täysikasvanut tyttö ja laitan itselleni ihan valkoisen puvun sinun juhlaasi, — onko siellä hyvin kaunista siellä teidän huvilassanne? kysyi Elsa.

— On, siellä on korkeat kalliot ja aava meri edessä, — oi, jos tietäisit, kuinka monta kertaa olen seisonut siinä kalliolla ja kuunnellut meren aaltojen loisketta ja kuusien kuisketta ja unelmoinut suuria ihania unelmia, — niin, Elsa, kun vaan tulet sinne, saat sinä nähdä ja tuntea jotakin sellaista, ettet koskaan ennen! Ja te kaikki muutkin ja sinä Aini, tulethan sinäkin minun ylioppilasjuhlaani? kysyi Arvi ystävällisesti kääntyen Ainiin.

Aini oli kuunnellut Arvia tuska sydämessään. Elsa, ja aina vaan Elsa! Vaan kun hän sitte kääntyi Ainiinkin ja niin ystävällisesti pyysi hänetkin sinne, haihtuivat kaikki muut tunteet, ja hänen sydämensä täyttyi ilolla siitä, että hänkin pääsisi mukaan ja saisi nähdä kaikkea tuota kaunista ja nähdä Arvin ylioppilaslakki päässä.

— Meidän, Leenin ja minun, on kylläkin helppo päästä sinun juhlaasi, me kun asumme Helsingissä, sanoi Väinö. Ja toivotaan että sinäkin, Lauri, silloin olet siellä, — minä ainakin annan sinulle pääsytodistuksen 6:lle luokalle mihin kouluun hyvänsä.

— Historiansa hän myöskin osaa niinkuin vettä vaan, vakuutti Leeni. Vielä tänä aamuna minä häneltä kuulustelin kaikki kuninkaas, ja hän tiesi sellaisiakin, joita ei mainita kirjassa.

— Kolmen päivän perästä saatte sen kaikki nähdä, vastasi Lauri tynesti. Hän oli ollut erittäin ahkera viime aikoina ja nytkin oli hänellä saksan kielioppi mukana.

Ester oli mennyt vähän syrjälle ja istunut ihan hiljaa piirustaen toveriensa kuvat, kun nämä siinä istuivat hauskassa piirissä innokkaasti puhellen. Nyt hän toi taulun heille katseltavaksi, ja jokainen siinä ilolla tunsivat kuvansa.

— Sitte kun tulet oikein taiteilijaksi, mainioksi taiteilijaksi, niin sinä maalaat meidät kaikki oikein suureen tauluun ja lähetät sen Pariisiin näyttelyyn. Vaan tämän taulun me jätämme Tuomarilaan muistoksi tästä hauskasta kesästä, ehdoitti Elsa. Ja Ester lupasikin sen antaa, kun hän ensin vähän oli sitä täydentänyt.

Takaisin lähtiessä oli täysikuu jo noussut taivaalle ja kuvastui tyyneen lahteen. Kaikki istuivat ääneti, Aini ja Lauri soudellen, toiset vaan hiljaa katsellen luonnon kesäistä, ihanuutta, joka pian oli muuttuva syksyn kellertävään kauneuteen.

— En tiedä, mistä enemmän pidän, aavan meren suurenmoisesta luonnosta vai sisäjärvien viehättävästä kauneudesta, sanoi vihdoinkin Väinö. Kun sitte kerran pääsen etelämaiden luontoa ihaillemaan, niin tokkohan kuitenkin koskaan tulen löytämään niin ihania, niin suloisia ja rakkaita paikkoja kuin täällä omassa maassa on?

— Niin, onhan isänmaa aina oleva ihanin ja rakkain maa koko maailmassa ja kotiseutu rakkain paikka isänmaassa, vastasi Aini.

— Vaan sittekin mieleni palaa tuonne kauas suureen, aavaan maailmaan, sanoi Ester. Siellä saan nähdä kaikki mitä löytyy kaunista ja ihanata ja suurta, siellä saan ihaila sellaisia taideteoksia, etten koskaan täällä. Niin, isä on luvannut minulle, että kohta kun olen lopettanut kouluni pääsen muutamaksi vuodeksi ulkomaille maalaustaidetta harjoittamaan. Hänen olisi itse ennen nuoruudessaan tehnyt mieli lähteä sinne, vaan hänellä ei silloin ollut tilaisuutta sitä tehdä.

— Kummallista, kun minun ei ollenkaan tee mieli pois täältä omasta maastani, vakuutti Elsa. Enkä luule tulevani koskaan lähtemään ulkomaille, — ellei kuitenkin häätökelle, lisäsi hän nauraen. Viihdyn täällä niin erinomaisen hyvin keskellä koivumetsiä ja sinijärviä ja olen päättänyt kerran rakentaa itselleni majan jonkun pienen järven rannalle, johon sitte kokoon ympärilleni joukon pieniä köyhiä lapsia. Tämä on minun tulevaisuuden tuumani.

— Aijon minäkin jäädä tänne omaan maahani ja oman majan aijon minäkin itselleni rakentaa, puhui Arvi. Ja valoa ja lämpöä täynnä tulee se majani olemaan, sen minä vakuutan. Enkä aijo siinä yksin asua, vaan kaksi tulee meitä siinä elämään. En ole ajatellut köyhiä lapsia, vaan kaiken hyvän ja jalon, kodin, kansan ja isänmaan hyväksi aijon minä elämäni työn uhrata.

— Koti, kansa ja isänmaa, — siinä ne, joille minäkin tahdon elämäni antaa, sanoi Aini totisesti. Vasta tänä kesänä on se minulle oikein selvinnyt, vaikk'en vielä tiedä millä tavalla sitä voin elämässäni toteuttaa.

— Lauletaan Maammelaulu, nyt kun tulemme rantaan, ehdoitti samassa Leeni. Sehän sopisi niin erinomaisen hyvin nyt, kun olemme näin juhllaisia. Kah, siinä seisoo pihalla kaikki leikkuuväki, lauletaan heille, sepä vasta kuuluisi joltakin heidän korvissaan! Ja samalla se olisi jäähyväislaulu meidän hauskalle kesälle täällä Tuomarilassa.

— Niin, ja tervehdyslaulu minun uudelle elämänuralleni Helsingissä, lisäsi Lauri.

Ja Maammelaulun kaikuessa laskivat he veneet rantaan.

Varhain seuraavana aamuna lähdettiin Tuomarilasta kahdella hevosella asemalle. Toisella vei renki kaikki matkatavarat, toisella taas ajoivat Lauri, Ester, Väinö ja Leeni. Elsa ja Arvi olivat tahtoneet ajaa polkupyörällä, nämä kun myöskin olivat saatettavat asemalle.

He jäivät sentähden vielä vähäksi aikaa verannalle istumaan, siksi kuin toiset olivat ennättäneet jonkun matkaa edelle. Vielä kerran johtuivat muistiin kaikki hauskat kesäiset hetket ja oltiin yksimielisiä siitä, ettei kukaan heistä ennen ollut viettänyt niin hauskaa kesää.

Yhtäkkiä nousi Elsa ja läksi verannalta alas rantaan. Sieltä tuli hän pian takaisin kädet täynnä lemmikkikukkia.

— Muistatko, Aini, kun kesän alussa olimme lemmikkejä poimimassa samana päivänä kun Arvi ja Ester tulivat tänne? Silloin arvelin, tulisivatko ne kaiken kesää kukoistamaan yhtä kauniisti, ovatko ne todellakin niin uskollisia kuin heidän sinivärinsä ilmoittaa. Katsokaa nyt, eivätkö ole aivan yhtä sinisiä kuin silloinkin?

— Anna ne minulle, Elsa, uskollisuuden merkiksi, pyysi Arvi hiljaa.

Elsa jakoi kukkia Arville ja Ainille ja järjesteli loput kimppuun verannan pöydälle.

— Nämä minä jätän tänne Tuomarilaan todistukseksi siitä, että minäkin olen uskollinen ja pian tulen tänne takaisin, sanoi Elsa iloisesti.

Kun Arvi ja Elsa lakkiaan heiluttaen läksivät polkupyörillään Tuomarilasta, jäi Aini veräjälle heitä katselemaan, silmät täynnä kyyneleitä. Siinä he nyt menivät, Elsa serkku, josta hän oli pitänyt niin paljon ja Arvi, — koko hänen kesäilonsa! Oi, jos hän olisi päässyt mukaan, jos hänkin olisi päässyt Helsinkiin lukemaan ja oppimaan niinkuin nuo muut ja Arvikin! Hän olisi tahtonut seurata häntä ja hänen työtään, hän olisi tahtonut olla missä Arvikin oli. olisi tahtonut tietää mitä hän siellä teki, mitä hän ajatteli ja tunsu — — — —

Vaan hänen täytyi nyt odottaa kokonainen vuosi ja ainoastaan ajatuksissaan seurata Arvia siellä Helsingissä. Vaan kyllä hän sen mielellään tekikin, — hän tahtoi jäädä tänne ilolla ja uskollisuudella täyttämään velvollisuutensa. Sillä keväällä hän pääsisi Helsinkiin ja Arvin ylioppilasjuhlaan!

V.

Lauri oli päässyt realilyseon 6:lle luokalle ja oli tutkinnossa oikein kunnostanut itsensä. Hän kirjoitti tästä kotiinsa jonkunmoisella voitonriemulla, sillä isä oli kaiken aikaa hyvinkin epäillyt Laurin tietoja. Kirjeen lopussa hän sitte ikäänkuin sivumennen kysyi, kuinkahan tuon polkupyörän kanssa nyt kävi,

jonka isä oli hänelle luvannut, kohta kun hän pääsisi 6:lle luokalle. Isä ja äiti tuumasivat ensin yhdessä, tokkohan nyt enään näin syksyllä olisi syytä polkupyörän ostamiseen. Vaan kun Aini sitte kehoitti heitä heti täyttämään lupauksensa, lähetti isä hänelle rahat, kuitenkin samassa varoittaen häntä syrjäyttämästä koulutyötään polkupyörän tähden.

Lauri tunsi itsensä niin sanomattoman onnelliseksi, kun uusi, kiiltävä polkupyörä nyt oli hänen omansa, ja hän säilytti sen huoneessaan sänkynsä vieressä. Hän asui erään vanhan neidin luona, joka oli tuomarin sukulainen ja jolla oli pari muutakin koululaista. Lauri oikein nautti uusista oloistaan. Koulussa oli kaikki niin peräti toista kuin siellä pikkukaupungissa, — niin järjestettyä, komeata ja kaunista. Hän kulki koulun leveitä käytäviä niin suorana ja tietoisena siitä, että hänellä nyt oli täysi oikeus kaikkeen tähän, — kesäisen kovan työnsä kautta. Korkeat, valoiset kouluhuoneet tekivät hänen mielensä kohta iloiseksi, ja toverien paljous oli hyvinkin Laurin mieleen, hän kun luonnoltaan oli seuraihminen.

Ja toverit myöskin pitivät hänestä ja tahtoivat hänet mukaansa polkupyörä- ja muille retkille. Iltapäivällä läksivät he tavallisesti läksyt luettuaan kauas Kaisaniemen kautta Eläintarhaan, jossa sitä usein pistäyttiin Alppilaan kahvia juomaan. Tämä oli kuitenkin toista kuin ennen siellä pikkukaupungin leipäkaupassa, — ja Lauri joi kahvia ja söi leivoksia ja tarjosi muillekin. Vaan maksoi se myöskin koko joukon enemmän kuin siellä. Isä oli kyllä Laurille antanut rahaa hänen yksityisiä tarpeitaan varten, vaan viikon kuluttua olivat hänen rahansa jo melkein lopussa.

Täällä olikin niin paljon sellaista, jota mieli teki! Nuo kauniit leivokset ja makeiset kauppojen komeissa ikkunoissa houkuttelivat Lauria niin voimakkaasti, ettei hän millään tavalla voinut vastustaa. Ja kaikki nuo ihanat hedelmät sitte halleissa ja kauppatorilla! Kun hän vaan ensin oli saanut niitä kaikkia vähän maistaa, niin kyllä hän sitte taas olisi säästäväinen, tuumasi hän.

Vaan kun tämän lisäksi tuli varsinaisten koulutarpeiden, uusien kirjojen y. m. ostaminen, niin Laurin täytyi isältä pyytää enemmän rahaa. Tämä kyllä lähettikin vaan kirjoitti samassa vakavan kirjeen, josta Lauri huomasi isän epäilevän hänen säästäväisyyttään. Tämä koski Lauriin, isä kun oli hänelle viime aikoina antanut niin paljon rahaa, ja hän päätti koettaa olla tuhlaamatta.

Jos hän kieltäytyisi menemästä toveriensa kanssa, niin hän ehkä paremmin voisi vastustaa tuota tuhlaamisen halua, ajatteli hän kerran ja päätti pysyä kotona koko iltapäivän. Vaan aika tuli hänelle pitkäksi, kun hän läksyt luettuaan istui yksin kamariinsa suljettuna. Silloin johtui yhtäkkiä hänen mieleensä kesäiset toverit, joita hän kaiken tämän uutuuden tähden melkein oli unohtanut. Arvi ja Ester ja Väinö ja Leeni sitte! Kuinkahan hänen matematiikkansa kanssa olikaan käynyt, — ja hän kun oli luvannut Leeniä auttaa! Ja Lauri puki kiireesti päällensä ja läksi kauppias Borgströmin luo.

Sinne tultuaan soitti hän vähän ujosti, sillä komeat käytävät suuressa kivirakennuksessa olivat tehneet häneen hieman juhlallisen vaikutuksen. Tämä kuitenkin kohta haihtui, kun etehisessä Leeni oikein riemusilmin tuli häntä vastaan.

Miks'ei Lauri ollut ennen tullut, — hän oli Lauria niin kovin, kovin odottanut ja olisi itse tullut hakemaan, jos vaan olisi tiennyt missä asui. Hän oli kuullut Laurin saaneen polkupyörän ja nyt hän tahtoi hänetkin mukaan, kun toveriensa kanssa läksi ajamaan. Vaan tänään hänellä kuitenkaan ei ollut aikaa siihen, sillä nyt oli taas tuo ikävä matematiikan päivä, jolloin hän sai istua tuntikausia laskemassa eikä sittekään päässyt kaikista noista laskuista selville. Vähän helpompi hänellä kuitenkin oli ollut sen jälkeen kun Lauri oli hänelle näyttänyt nuo vaikeat "knopit", vaan nyt oli siinä taas joukko probleemeja, joista hän ei millään tavalla selvinnyt. Hän oli käynyt kahdenkin toverinsa luona, vaan eivät hekään niitä ymmärtäneet eikä hän enään kehdannut mennä muualta kysymään. Vaan mikä hätä tässä nyt enään oli, kun Lauri oli tullut häntä auttamaan.

Leenin sanoja kuunnellessa Laurin sydän oikein keveni. Isän kirje ja yksinäisyys siellä kotona olivat tehneet hänen mielensä alakuloiseksi, ja nyt tuo Leenin ilo ja hänen luottamuksensa Lauriin oikein lämmittivät häntä. Tuota luottamusta hän ei saisi pettää! Ja hän läksi Leenin kanssa tämän kamariin ja alkoi hänelle selittää, mitenkä nuo vaikeat probleemit olivat käsitettävät. Pian olivatkin ne kaikki suoritettut, ja iloisena vei Leeni Laurin veljensä luo, joka tavallisuuden mukaan istui piirtämässä.

Väinö oli Leenin mielestä viime aikoina ollut niin kovin alakuloinen ja yksinään oleskellut kamarissaan eikä niin paljon kuin ennen seurustellut toveriensa kanssa. Se varmaankin nyt ilahuttaisi Väinöä, kun taas sai nähdä Laurin, tuumaili hän. Ja siinä Leeni ei erehtynytäkään. Nyt muistui mieleen kaikki hauskat kesäiset hetket ja yhteiset iloiset retket, ja myöhään iltaan asti istuivat he juttelemassa. Väinö ja Leeni läksivät sitte Lauria saattamaan, jotta saisivat nähdä missä hän asui. Ja Laurin täytyi luvata Leenille, että hän ainakin joka toinen päivä tulisi heitä katsomaan.

Väinö oli todellakin kaupunkiin tultuaan jollakin tavalla muuttunut, sen kaikki toveritkin huomasivat. Lahjakkaana, iloisena ja kaikkien suosittuna oli hän aina ollut ensimmäisenä kaikissa kouluhommissa.

Juhlakonventeissa ja muissa tilaisuuksissa oli hän aina ollut ohjelman, kuvaelman y. m. toimeenpanijana, ja sanomalehteen hän sekä piirusti että kirjoitti. Vaan tänä syksynä, kun taas ajottiin ruveta sanomalehtea ja konventteja toimittamaan, niin Väinö ei ollenkaan enään ollut niin halullinen auttamaan. Hänellä ei ollut aikaa, koulutyö vaati niin paljon ja sitä paitsi täytyi hänen ahkerasti piirustaa, puolusti hän itsensä, kun toverit syyttivät häntä välinpitämättömyydestä. Leeni ei oikein enään ymmärtänyt veljeään, ja hän päätti kysyä häneltä, mikä häntä oikein vaivasi.

Kerran kun Väinö ikäänkuin sivumennen tiedusteli sisareltaan, oliko hän tavannut Esteriä, alkoi Leeni uskoa, että Väinöllä oli Arvia ja Esteriä ikävä, he kun niin paljon kesällä olivat olleet yhdessä, — aivan niinkuin hän ja Laurikin. Hän ehdoitti sentähden veljelleen, että he menisivät heitä katsomaan.

Vaan silloin kertoi Väinö hänelle, että hän pari kertaa kadulla oli tavannut Esterin. Vaan tämä kun kulki toveriensa kanssa oli häntä vaan hyvin lyhyesti tervehtinyt eikä ollenkaan puhutellut, vaikka Väinö vartavasten oli pysähtynyt. Hänen toverinsa olivat olleet hyvin hienoja tyttöjä ja he olivat poikenneet Ateneumiin ja luultavasti myös jääneet sinne. Ainakaan hän ei nähnyt heidän tulevan sieltä pois, vaikka puolen tunnin aikaa oli käynyt siinä odottamassa. Ester oli kesällä kertonut aikovansa ottaa piirustustunteja, ja tätä samaa oli nyt hänkin ruvennut tuumimaan. Koska hän aikoi arkkitehdiksi, niin tämä kyllä olisi hänelle aivan välttämätöntä.

— Niin, kyllä se minustakin, sanoi Leeni vakuutettuna. — ja jos sinä vaan tulet yhtä iloiseksi kuin ennenkin, niin minä mielelläni kieltäydyn sinun seurastasi, ja sinä saat mielesi mukaan piirustaa niin paljon kuin sinua haluttaa. Vaan en tahdo uskoa, että Ester olisi ylpeä. Olihan hän aina kesällä niin kovin vaatimaton ja ystävällinen, erittäinkin sinua kohtaan.

— Niin, se oli siellä maalla kesän aikana. Täällä kaupungissa hänellä on niin paljon muita ja hienompia tuttavuuksia, ettei hän meitä muistakaan, — minä kerran näin hänet kävelevän erään hyvin hienon upseerin kanssa.

— Niin, nehän ovat olevinaan niin hienoa väkeä, nuo sotaherrat, ja mehän olemme vaan porvarikansaa. Vaan mitä me siitä, — jos Ester todellakin ylpeilee säädystään, niin hän ei ansaitse, että me hänestä välitämme.

— Kyllä minä sittekin välitän, — kunhan vaan saisin hänen kanssaan puhua! Meillä oli kesällä niin paljon yhteisiä asioita ja hauskoja tuumia. Hän ei ole niitä unohtanut, se on mahdotonta.

— No, mene hänen luokseen sitte ja puhu! Tai minä tiedän paremman keinon, — lähden sinne ja kutsun Arvin ja Esterin tänne. Sanon, että meillä on kesäläisten kokous.

Ja kun Väinö ei tätä vastustanut, päättyi asia siihen, että Leeni eräänä päivänä meni Laurin luo ja pyysi hänet mukaan eversti Eekille. Sillä hän rohkeni paremmin Laurin kanssa kuin ihan yksin näin ensi kerran.

Eräs vanha hieno rouvashenkilö otti heidät vastaan ja kysyi heidän asiataan. Vai niin, he olivat Arvin ja Esterin kesätovereita, hän oli kyllä kuullut heistä puhuttavan. Vanhemmat eivät olleet kotona, vaan nuoret varmaan ilahtuvat heidät nähdessään.

He vietiin suureen komeaan saliin, täynnä kukkia, tauluja ja taideteoksia. Leeni ei tiennyt pitikö hänen istua vai seisoa, ja Lauri seisoikin ensin oven suussa vaan rupesi sitte kulkemaan ympäri huonetta katsellen ja ihmetellen kaikkea tuota komeutta. Ketään ei näkynyt eikä kuulunut, ja he alkoivat jo epäillä, olivatko todellakin joutuneet oikeaan paikkaan. Vihdoin kuitenkin aukeni ovi ja palvelija käski heidät astumaan sisään nuoren neidin kamariin.

Ester tuli heitä vastaan kylläkin ystävällisesti vaan kuitenkin vähän vieraana. Hän näytti vieläkin pitemmältä, solakammalta ja kauniimmalta hienossa kaupunkipuvussa kuin siellä maalla lyhyissä kesähameissaan. Leeni oli niin hämillään, ettei hän ollenkaan muistanutkaan varsinaista asiataan, vaan istui ääneti ja vastasi ainoastaan Esterin kysymyksiin. Laurille alkoi kaikki tämä juhllisuus käydä ikäväksi, hän nousi ylös ja rupesi täälläkin Esterin hienoja pikkukapineita katselemaan.

Silloin tuli Arvi sisään, ja heti huomattuaan heidän vaikean asemansa, alkoi hän puhua heidän kanssaan yhteisistä kesämuistoista. Pian olikin vieras mieliala kokonaan haihtunut, ja kun Lauri sitte rupesi juttelemaan vanhalla hausalla tavallaan, oltiin pian entisellä tutulla kannalla. Niin sydämmellisesti hän ei ollut nauranut sen jälkeen kun kaupunkiin tuli, väitti Ester, eikä Leeni hänessä enään huomannut minkäänlaista ylpeyttä. Väinö oli erehtynyt, Ester oli kai vain ollut vähän ujo häntä tavatessaan, arveli Leeni.

Arvi kysyi tarkkaan kaikkia, kysyi Ainia ja Elsaakin, oliko heiltä mitään kuulunut. Eikö kukaan heistä ollut kirjevaihdossa Elsan kanssa? Olisi ollut hauska, jos he kaikki olisivat voineet olla täällä yhdessä niinkuin kesällä hausassa Tuomarilassa.

Nyt uskalsi Leenikin puhua varsinaista asiataan ja ehdottaa, että he kaikki kokoontuisivat heidän luokseen yhteisiä kesämuistoja virkistämään. Kaksi heistä oli kyllä poissa, vaan he voisivat sitte vaikka kirjoittaa näille yhteisen kirjeen, niin että sittekin tuntuisi ikäänkuin olisivat hekin olleet mukana. Arvi voisi sen tehdä, hän kun osasi niin kauniisti kirjoittaa. Ja Ester voisi siihen piirtää jotakin niinkuin ennen kesälläkin.

Leenin ehdotus otettiin kohta vastaan suurella suostumuksella. Arville ja Esterille tulisi tämä olemaan jonkinmoisena virkistysenä heidän ykstoikkoisessa elämässään vanhempien poissaollessa. Ja vaik'ei Ester tahtonut sitä itselleenkaan myöntää, kaipasi hän kuitenkin tuota yksinkertaista toverimaista seurustelua, johon hän kesällä Tuomarilassa oli tottunut.

Päätettiin siis, että Arvi ja Ester jonakin päivänä seuraavalla viikolla tulisivat Väinön ja Leenin luoteista kesäläiskokousta viettämään. Ja Lauri ja Leeni läksivät iloisella mielellä kotia, — Leeni veljelleen kertomaan, että Ester oli ollut niin kovin ystävällinen eikä vähintäkään ylpeä.

VI

Tuomarilassa oli syksy kulunut ahkerassa työssä ja toimessa. Syysilmat olivat olleet kirkaat ja kauniit, ja kaikki oli sentähden onnistunut erittäin hyvin. Jo olivat riihet melkein kaikki tapetut, kevätvilja oli kylvetty ja perunat ja kyökkikasvit olivat otetut maasta. Papuja oli pieniksi leikattuina suolattu suuriin pyttyihin, herneitä oli pantu pulloihin, puoloja sekä omenia keitetty, ja kaikki sitte viety suureen aittaan talven varaksi. Tuomari oli itse ollut pitämässä huolta kaikista ulkotöistä, ja sisällä taas oli tuomarin rouva aamusta iltaan asti ollut alituisessa puuhassa. Aini oli häntä ahkeraan auttanut kaikissa näissä toimissa ja tehnyt sitä iloisella mielellä.

Hänelle olivat nämä erilaiset syystoimet tuottaneet uutuuden viehätystä, hän kun nyt ensi kerran moneen vuoteen oli kotona näin syksyllä. Erittäinkin miellyttivät häntä työt puutarhassa, jossa paikottain vieläkin vihreät puut muistuttivat kesäisiä päiviä. Joskus meni hän myös rantaan ja seisoi siellä syystuudessa, hengittäen rintansa täyteen raitista ilmaa; tuntui kuitenkin väliin niin kummallisen ahtaalta tuolla sisällä noissa alituuisissa taloustoimissa. Ja kesävieraiden lähdettyä oli joskus myös tuntunut niin tyhjältä. Hän ei oikeastaan heidän seuraansa ikävöinyt, sillä hän oli tottunut olemaan yksin ja pitikin yksinäisyydestä. Vaan jotakin hän tässä kuitenkin kaipasi, vaikkei itsekään tiennyt mitä.

Päivät kuluivat kuitenkin nopeasti monenmoisissa toimissa, ja kun hän iltasin laskeutui levolle, oli hän tavallisesti niin väsynyt, että uni hänet heti valtasi. Hän siis ei joutanut sen enempää antautumaan mielialojensa ja tunteittensa valtaan; joskus vaan, kun Laurilta tuli kirje Helsingistä, hän sitä lukiessaan ei voinut olla huokaamatta. Kuitenkaan hän ei koskaan lausunut vanhemmilleen pienintäkään tyytymättömyyden sanaa.

Vaan syksyn kuluessa, kun työt ja toimet alkoivat vähentyä ja olot Tuomarilassa tulivat hiljaisemmiksi, kasvoi yksinäisyyden ja tyhjyyden tunne Ainissa yhä valtavammaksi. Hän oli muuttanut ylisiltä omaan pieneen huoneeseensa, ja tänne hän nyt järjesteli kaikki omat tavaransa. Kirjansa asetti hän hyllylle, järjesti kirjoituspöytänsä samaan tapaan kuin ennen kouluaikana, ja usein istui hän tässä yksin kaikkea tätä kaiholla katsellen.

Hän muisteli kouluaikaansa ja opettajiaan, joihin hän kaikella sydämellään oli ollut kiintynyt. Hän olisi niin mielellään tahtonut käydä koulua vielä monta vuotta, olisi tahtonut niin paljon vielä oppia. Opettajat olivat koulun loppuessa kehottaneet oppilaitaan laajentamaan tietojansa, tutkimaan yhä edelleen ja kehittämään sielunlahjojansa. Ja hän olikin hankkinut kaikenlaista kirjallisuutta, jota hän aikoi lukea.

Vaan ei se lukeminen oikein tahtonut näin yksinäisyydessä sujua ja sitä paitsi ei hän mielestään voinut istua kirjan ääressä, kun talo oli täynnä työtä ja useinkin tarvitsi hänen apuaan. Ehkä sitte myöhemmin talvella kävisi paremminkin, kun illat olivat pitkät ja syystoimet kaikki loppuneet.

Nyt tuli hänen ensin ajatella muita, sitten vasta itseään. Hän oli aikonut ruveta opettamaan talon torpparien lapsia, ja sentähden läksi hän eräänä sunnuntai-iltapäivänä heidän luokseen. Hän kulki mökistä mokkiin, torpparin muijat kiittivät nuorta neitiä, joka tahtoi heitä auttaa, ja Aini käski lasten tulemaan Tuomarilaan ensi pyhänä; siksi aikoi hän hankkia heille kirjat ja taulut. Tätä kuullessaan näyttivät lapset niin iloisilta, että Aini toivoi saavansa opetustuumastaan vielä paljonkin iloa. Täten hän nyt jollakin tavalla käyttäisi voimansa ja tietonsa muiden hyväksi, — ei hän uskaltanut sanoa isänmaan hyväksi, vaikka niin mielellään olisi tahtonut. Sillä juuri siihen olivat opettajat heitä nuoria kehottaneet

ja siihen myöskin hänen halunsa paloi.

Eräänä iltana tuli Ainille postissa kirje Helsingistä, jossa ei ollut Laurin käsiala. Aini ei ollut kirjevaihdossa muuta kuin parin maaseutulaisen toverin kanssa, ja tämä oli sentähden aivan odottamaton kirje. Hän aukaisi sen, veri tunkeutui poskiin, — se oli Arvilta!

— Kuinka ystävällistä ja kohteliasta, sanoi tuomarin rouva. Niin, Arvi olikin aina ollut niin erittäin hieno poika.

Ainin kädet vapisivat Arvin kirjettä lukiessaan. Siinä oli ensin terveisiä ja ystävällisiä sanoja kaikille Tuomarilan asukkaille; vaan sitte oli siinä vielä erityisiä sanoja Ainille, Arvin sydämen ajatuksia, joita hän sanoi lausuvansa ystävälle, joka häntä ymmärsi. Ainin sydän sykki ilosta. Arvin ystävä, — niin, se hän tahtoi olla, se hän tunsii olevansa koko sydämensä pohjasta!

Kirjeen lopussa Arvi sitte kysyi Elsaa ja mitä Aini hänestä oli kuullut. Hän tiesi Elsan syntymäpäivän olevan näin syksyllä ja tahtoi mielellään tietää päivän. Sentähden hän pyysi Ainin siitä kirjoittamaan, sitte kun hän muutenkin kirjoitti hänelle, sillä hän toivoi Ainin hyvinkin pian vastaavan hänen kirjeesensä.

Aini kätki Arvin kirjeen suljettuun laatikkoon pyhimpien muistojensa joukkoon. Iltasin kun hän sitte laski levolle, otti hän aina kirjeen esille ja luki sen uudestaan.

Hän päätti vastata siihen, vaan mitä hän Arville kirjoittaisi? Eihän hän voinut sydämensä syvimpiä ajatuksia ilmi lausua, eihän hän voinut sanoa, kuinka hän häntä kaipasi, kuinka hänen mielsä paloi sinne? Arvi ei suinkaan olisi sitä ymmärtänyt, Aini kun niin monta kertaa kesällä oli puhunut tehtävistään täällä rakkaassa kodissaan. Siitä hän nytkin voisi Arville kirjoittaa, vaan mistä tehtävästä? Taloudellisista töistäänkö, sunnuntaikoulustaan vai luvuistaan? Se oli kaikki niin vähäpätöistä ja pientä, ettei hän siitä kehdannut puhuakaan. Ei, jos hän tahtoisii olla suora ja kirjoittaa Arville niinkuin todelliselle ystävälle, niin hänen täytyisi paljastaa itsensä, tyytymättömyytensä ja kaipauksensa. Ja sitä hän ei tahtonut, ainakaan ei nyt vielä.

Sentähden hän nyt kirjoitti aivan lyhyesti, kiittäen kirjeestä ja kertoen yhtä ja toista Tuomarilan oloista. Samassa hän ilmoitti myös Elsan syntymäpäivän, — se varmaankin tulisi ilahuttamaan Elsaa, kun hän Arvilta saisi onnentoivotuksen syntymäpäivilleen.

Loppupuolella syksyä Aini sitte kerran sai Elsalta pitkän kirjeen. Se oli täynnä iloisia kertomuksia koulusta ja huveista.

Tämä oli nyt Elsan viimeinen kouluvuosi, ja siellä pikkukaupungissa olivat korkeimman luokan tyttökoulu- ja lyseolaiset kaupungin tärkeimpiä henkilöitä ja mukana kaikissa. Ja hänellä oli ollut niin kovin hauska! Oli ollut mukana lyseolaisten juhlakonventeissa ja Suomalaisen Seuran iltamissa ja kuvaelmissa ja tanssinut kaksi paria kenkiä ihan rikki repaleiksi.

Nyt perustettiin par'aikaa luistinklubi, ja siihen saivat koululaisetkin ottaa osaa. Hän aikoi itselleen valmistaa sievän luistinpuvun, samanlaisen kuin hänen kesällinen polkupyöräpukunsakin, vaan oikein paksusta vaatekankaasta. Voi, jos Ainikin voisi olla mukana! Ja kaikki muut kesätoverit, jos hekin olisivat siellä! Hän oli saanut Arvilta kirjeen syntymäpäiväkseen ja lahjan, — Topeliuksen runot sinisessä nidoksessa. Ja lehtien välissä oli ollut kuivatuita kukkia, lemmikkikukkia.

Kun tuomarin rouva oli lukenut Elsan kirjeen ja kuullut kaikista huveista, joissa hän oli mukana, ehdotti hän miehelleen, että Ainikin saisi lähteä kaupunkiin vähän huvittelemaan. Kun nyt tässä talvi oikein pääsi tulemaan lumineen ja rekikelineen, niin voisi hän lähteä sinne jouluostoksille. Tuomari suostui tähän mielelläänkin, ja Aini oli siitä äidilleen kiitollinen.

Eräänä aamuna joulukuun alussa, kuin yöllä oli satanut runsaasti lunta ja keli oli mitä luistavimmillaan, läksi Aini kaupunkiin, jossa Elsa kävi koulua. Isä oli hänelle antanut rahoja kaikenlaisiin ostoksiin ja omiinkin tarpeisiin ja Ainilla olikin koko pitkä lista jouluostoksia. Elsa oli hänen oppaansa ostorekillä kaupungissa, kulki hänen kanssaan kaupasta kauppaan, neuvoi häntä joululahjojen ostamisessa ja oli mitä iloisimmalla tuulella. Tämä oikein virkisti Ainin tavallisesti niin totista mieltä, ja hän tuli pian Elsan kanssa vielä ystävällisemmälle kannalle kuin kesän aikana.

Viimeisenä iltana, kun tytöt istuivat Elsan kamarissa ja puhe johtui kesäisiin aikoihin ja kesätovereihin, sanoi Elsa aikovansa uskoa Ainille jotakin, jos tämä vaan ei puhuisi siitä kenellekään. Ja hän otti laatikosta esille joukon kirjeitä, jotka hän näytti Ainille. Aini tunsii käsialan, — ne olivat Arvilta!

— Niin, tiedätkö, Aini, hän kirjoittaa minulle aina vähän päästä, vaikk'en ole hänelle kirjoittanut muuta kuin kaksi kirjettä. Ja kaksi kirjää on hän minulle lähettänyt, sillä hän tahtoisii minuakin

lukemaan niitä kirjoja, josta hän itse pitää. Jos sinä tietäisit, kuinka kauniisti hän kirjoittaa! Niin kauniita, jaloja ajatuksia ja mielipiteitä en ole koskaan ennen kuullut, aivan toista kuin minun tuttavani täällä, jotka tavallisesti vain puhuvat huveista ja sen sellaisista. Arvi sitä vastoin kirjoittaa niin totisia, kehottavia sanoja, aivan kun olisi joku vanhempi veli. Lue itse, Aini, — kyllä sinä saat, Arvi varmaankin antaisi sinun sen tehdä, sanoi Elsa kehottaen, kun Aini näytti viivyttelevän.

Aini olikin ensin vetäytynyt takaisin nähdessään Arvin kirjeet. Hänen sydämeensä pisti niin kummallisesti, — Arvi oli Elsalle kirjoittanut tuollaisen joukon kirjeitä ja hänelle ainoastaan yhden!

Vaan tämä olikin hänen oma syynsä, kun hän silloin niin lyhyesti oli vastannut Arvin kirjeeseen. Nyt hän ei enään voinut odottaakaan useampia kirjeitä, — ne olivat kaikki tulleet Elsan osaksi. Arvi oli nyt valinnut Elsan ystäväkseen. Ja Elsasta olikin Arvi pitänyt jo ensi hetkestä asti, sen hän nyt ymmärsi lukiessaan Arvin kirjeet. Siinä oli sellainen hellä, lämmin tunne joka rivillä, jota ei ollut hänen kirjeessään. Ja vaikkei hän sitä sanoin ollut siinä ilmoittanut, niin ymmärsi Aini sen selvästi, — Arvi rakasti Elsaa.

Ymmärsikö Elsa sen itse? Hän oli vielä niin lapsellinen, oli niin tottunut siihen, että kaikki hänestä pitivät, ettei tämä ollut hänelle mitään niin erinomaista. Jos Elsa vain ymmärtäisi panna tähän oikein arvoa, ymmärtäisi Arvin syvää tunnetta, niinkuin hän, Aini olisi sen tehnyt. Ja hän olisi Arville antanut takaisin koko sydämensä lämpimimmän rakkauden, jos hän olisi siitä huolinut. — — —

Seuraavana aamuna läksi Aini kotiin joulua valmistamaan. Matkalla oli hänellä hyvää aikaa miettiä kaikkea mitä tämän viikon kuluessa oli tapahtunut, ja raittiissa talvi-ilmassa hän voikin sen tyyneästi tehdä.

Lumi oli peittänyt maat ja metsät hänen ympärillään valkoiseen pehmeään vaippaansa. Aini koetti ikäänkuin koota voimia ympäröivän luonnon puhtaudesta voidakseen pitää itsensä vapaana siitä katkeruuden ja kateuden tunteesta, joka uhkasi valloittaa hänen mielensä.

Mitä oli sitte oikeastaan tapahtunut, — hänestä tuntui ikäänkuin tämä olisi ollut käännekohta hänen elämässään. Oliko hän pettynyt Arvin suhteen?

Vaan ei hän koskaan ollut ajatellut Arvia muuta kuin ystävänsä, rakkaana ystävänsä. Ja Arvin ystävänsä hän itsekkin oli tahtonut olla. Eikö hän sitte ollut nyt enään? Vai oliko hänen ystävyytensä sammunut samassa hetkessä, kun hän oli huomannut, että Elsa oli Arville rakkaampi kuin hän?

Ja kaikella vakavuudellaan Aini nyt tutki omaa sydäntään ja tuomitsi kuolemaan kaikki kateuden ja katkeruuden tunteet. Ne eivät saisi hänen jouluiloansa häiritä. Eikö hänellä ollut koti, vanhempia ja veli, joille hän voi rakkautensa uhrata, — ja kaikki nuo hänen pienet koululapsensa sitte? Heille hän oli kaupungissa ostanut kullekin oman pienen joulukirjansa ja aikoi heille toimittaa iloisen jouluillan. Kuinka hän voisi heille puhua joulun rauhasanomasta ja Vapahtaja-lapsesta, oma sydän täynnä katkeruutta? Ei, kaikella voimallaan tahtoi hän tämän tunteen poistaa.

Jo alkoi pimetä ja tähdet syttyivät taivaalla, kun Aini lähenei kotiaan. Valo loisti sen ikkunoista, ja Aini tunsu kodin turvan niin suloiseksi, kun vanhemmat etehisessä sydämellisellä ilolla ottivat hänet vastaan.

VII.

Vähitellen olivat Arvin ja Esterin käynnit Borgströmin nuorten luona muuttuneet säännöllisiksi, ja myöskin Lauri kävi siellä melkein jokatoinen päivä. Hän tiesi nimittäin, että ellei hän tulisi sinne, oli Leeni häntä kohta hakemassa, ja sitä hän toveriensa tähden tahtoi estää, — nämä kun vain nauroivat Laurin hartaille tyttötuttaville.

Leeni ei ollenkaan ymmärtänytkään tässä olevan minkäänlaista naurun syytä. Hän oli yhteiskoulussaan oppinut käyttäytymään samalla tavalla poikatoveriensä suhteen kuin tyttötoveriensäkin, ja hän oli sisaren hellyydellä kiintynyt Lauriin. Hän tunsu itsensä niin kovin kiitolliseksi Lauria kohtaan, kun tämä häntä auttoi siinä, missä ei kukaan muu ollut sitä voinut, tuossa vaikeassa matematiikassa. Tämä oli koko hänen kouluaikaanaan ollut hänen kauhistuksensa; vaan siitä oli nyt Lauri ikäänkuin pelastanut hänet, ja Leeni tahtoi niin mielellään tehdä jotakin palkitaksensa häntä siitä. Ja hän osti korutavarakaupasta kirjoitusmaton, jonka hän aikoi ommella Laurille joululahjaksi.

Vaan ei tämä kuitenkaan oikein tyydyttänyt Leeniä. Hän ikäänkuin tunsu, että hän jollakin paremmalla tavalla voisi olla Laurille hyödyksi ja että tämä tarvitsi hänen apunsa. Kuinkahan olikaan oikein hänen laitansa? Leeni oli veljensä kautta kuullut, että Lauri oli joutunut huonojen toverien seuraan, jotka tahtoivat hyötyä hänen anteliaisuudesta ja hyvästä sydämestään.

Kerran kun Lauri ei ollut käynyt heidän luonaan moneen päivään ja Leeni silloin oli mennyt häntä hakemaan, oli Lauri istunut kamarissaan hyvin synkkänä. Eikä Leeni millään tavalla saanut häntä mukaansa. Hän oli silloin koettanut saada selville syyn tähän Laurin alakuloisuuteen, ja vihdoinkin hänelle kertoi joutuneensa kovaan rahapulaan. Hän ei tahtonut siitä isälleen kirjoittaa, koska tämä jo oli hänelle lähettänyt liiankin paljon rahoja, eikä hän tiennyt keinoa selvittää tästä pulasta. Leeni oli silloin häntä auttanut, oli antanut hänelle kaikki säästämänsä joulurahat. Ja Lauri oli ottanut ne vastaan sellaisella kiitollisuudella, että se ylin määrin palkitsi Leeniä hänen uhraavaisuudestaan.

Vaan tästä lähin oli Leenillä alituinen huoli Laurista, ja hän päätti kaikella tavalla koettaa estää Laurin joutumasta noiden toverien seuraan. Hän mietti keinoa, ja vihdoinkin hänen päähänsä johtui eräs tuuma, jota hän muutenkin jo tätä ennen oli ajatellut.

Hän oli aikonut perustaa seuran, johon kuuluisivat kaikki hänen kesäiset toverinsa ja sitäpaitsi pari muutakin sekä Leenin että Väinön toveria. Nämä kokoontuisivat heidän luonaan kerran viikossa, ja näissä iltamissa olisi heillä aina jokin hyvä asia keskusteltavana. Ja sitte voisivat yhdessä lukea jonkun kirjan ja muutenkin esittää jotakin hauskaa ja hyvää kukin oman mielensä mukaan. Ja kun he aina kokoontuisivat heidän kotonaan, saisi Leeni esiintyä emäntänä ja olla siinä vierailleen kohtelias ja tarjota heille hedelmiä ja teetä. Se oli aina ollut Leenin mielitoimena istua emäntänä teepöydän ääressä, — hän oli sitä harjoittanut aina äidin kuoltua.

Tästä tuumastaan Leeni nyt puhui veljelleen, ja tämä oli kaikin puolin siihen taipuvainen. Leeni kyllä ymmärsi asian, — Väinöllä oli tämän kautta tilaisuus olla Esterin kanssa yhdessä vielä useammin kuin tavallisesti. He olivat nyt joutuneet samallaisiin hyviin väleihin kuin ennenkin, ja sen jälkeen kun Väinö oli alkanut piirustustunteja Ateneumissa, oli heillä vielä enemmän yhteistä.

Ester oli kyllä jollakin tavalla ylpeä. Hän oli kasvanut hienoissa oloissa, oli tottunut siihen, että kaikki ihailivat häntä ja pitivät häntä kauniina ja lahjakkaana. Ja kodissaan oli hän viime aikoina ollut vähän mukana seuraelämässäänkin. Vaan isältä peritty syvä taiteilijasielu oli hänessä kuitenkin voittamassa, ja tämä hänet liitti Väinöönkin. Ja Väinön taiteilijainto kasvoi kasvamistaan juuri Esterin kautta.

Hän oli usein melkein jättää koulutyönsä tuon piirustuksen tähden, ja sen lisäksi kävi hän vielä yliopistossakin estetiikan ja taidehistorian luentoja kuuntelemaan. Siellä istui usein Esterinkin, ja luentosalin komeiden taideteosten ympäröimänä tuli Väinö niin syvästi liikutetuksi pyhästä innostaan, että Ester väliin oikein nauroi hänelle, kun he sitte yhdessä palasivat luennoilta. Väinö oli viime aikoina kehittynyt ja käynyt miehekkäämmäksi, ja Ester huomasi sen. Hän suosi Väinöä muiden toveriensa rinnalla, puoleksi uhalla, puoleksi todellisella ystävyydellä. Ja Väinö ei tätä sen enempää miettinyt, vaan oli onnellinen taiteilijainnossaan ja Esterin seurassa.

Leenin toimeenpanema seura alkoi toimintansa pienellä juhlallisuudella. Siinä piti Arvi alkajaispuheen ja Lauri esitti leikillisen monologin, jonka Väinö oli sepittänyt. Ester soitti pari kappaletta pianolla, ja lopuksi keskusteltiin tämän uuden seuran säännöistä ja muista valmistavista asioista. Päätettiin sitte ensi kerran aloittaa keskustelua urheilun hyödyttä.

He olivat nimittäin kaikki ahkeria urheilun harjoittajia, ja nyt talven tullessa oli taas luisteleminen ja hiihtäminen edessä. Tätä ajatellessaan innostuivat he jo edeltäpäin, ja päätettiin joka iltapäivä, kun vaan oli aikaa, yhdessä lähteä luistelemaan tai hiihtämään edes vähäksi hetkeksi. Sillä tavalla he ylläpitäisivät sekä ruumiin että sielun voimat ja myöskin yhteishenkeä piirissään.

Kun kaikki toverit vihdoinkin iloisina ja kiitollisina lähtivät pois, oli Leeni täydellisesti tyytyväinen ensimmäiseen iltamaansa. Tämä seura tulisi varmaan pidättämään Lauriakin muista seuroista, ja hän tulisi tästälähin varmaankin viihtymään paremmin heidän joukossaan. Lauri oli esittänyt monologin oikein mainiosti, ja Leeni aikoi koettaa saada hänet joka iltamassa esiintymään jollakin tavalla. Sen kautta hän paremmin tuntisi itsensä seuraan kuuluvaksi.

Ja Väinö ja Ester sitte! Täällä he nyt saivat olla yhdessä vanhalla tutulla tavallaan, — Ester tuntui paljo luonnollisemmalta ja yksinkertaisemmalta, ollessaan kesäisten toveriensa seurassa. Ja nuo heidän muutkin toverit saivat tässä olla osallisena heidän yhteisistä hauskoista hetkistään, joista Leeni usein oli heille kertonut. Ja kaiken lisäksi sai hän itse olla siinä ystävällinen ja kohtelias heitä kaikkia kohtaan ja keksiä kaikenlaisia hauskuuksia ja esiintyä pienenä emäntänä omassa kodissaan.

Leeni oli kuitenkin, ennenkuin ryhtyi tämän seuran toimeenpanemiseen, isältä pyytännyt lupaa siihen. Hän puhui niin innokkaasti tuumansa hyvästä tarkoituksesta, Laurista ja tämän vaikeasta asemasta

aivan yksinään vieraiden ihmisten luona, että isä, silitellen tyttärensä hehkuvia poskia, kohta suostui. Hän tunsilolla Leenissä rouva-vainajansa lämpöisen, kaikelle hyvälle sykkivän sydämen. — — — — —

Talven kuluessa jatkettiin näitä Leenin seurailtamia aina kerran viikossa. Ne tulivat yhä hauskemiksi, sen mukaan kuin kaikki jäsenet oikein tutustuivat keskenään. Vähitellen seura sitte laajennettiin siten että jokainen alkujäsen sai tuoda yhden toverin mukanaan näihin iltamiin. Tämä oli Leenin keksintö, sillä hän tahtoi niin monen kuin vain mahdollista tulemaan osalliseksi heidän omasta illostaan.

Leenillä oli kaikki emännän huolet, ja hän hoiti ne niin erinomaisella taitavuudella, että kaikki oikein ihmettelivät. Väinö taas oli seuran puheenjohtaja, — isännän viran oli hän luovuttanut Laurille. Tämä ottikin virkansa oikein täydellä todella, ja Leenin kanssa he yhdessä keksivät kaikenmoista, jolla he huvittivat vieraitaan.

Totistakin mieltä löytyi näissä iltamissa kuitenkin, ja moni hyvä ajatus lausuttiin näiden nuorten joukossa. Väinö johti keskustelua, hän kun koulun konventeissa oli siihen tottunut. Ester taas esitti tavallisesti jonkun soittokappaleen joko pianolla tai viululla, — hän oli tätäkin vähän harjoittanut.

Myöskin Arvi otti innolla osaa näihin Leenin iltamiin, vaikka hänellä tähän aikaan oli tavallista enemmän työtä ylioppilastutkintoa varten. Arvi oli koko kouluaijansa ollut erittäin tunnollinen oppilas, ja vaikkei hän ollut niin monipuolinen kuin Väinö, oli hän kuitenkin tavallaan lahjakas. Luonnoltaan syvä ja ajatteleva oli hän pienestä saakka ollut kirjoihinsa kiintynyt ja miettimiseen mieltynyt. Ja kodin kasvatusta oli vielä enemmän antanut aihetta tähän. Korkean säätynsä tähden täytyi vanhempien usein olla mukana yleisessä sekä seuraelämässä, ja lapset olivat tällä tavoin usein jääneet oleskelemaan omin päin. Silloin istui Arvi tavallisesti kirjojensa ääressä. Hän luki runoja ja erittäinkin mielellään historiaa. Sen suuret tapahtumat ja voitot täyttivät hänen mielikuvituksensa ja saattoivat hänet vaipumaan loistaviin unelmiin suuresta tulevaisuudesta.

Vaan samalla eli hänessä lämmin tunne isänmaan luontoa ja sen kansaa kohtaan. Isä oli läpi elämänsä säilyttänyt nuoruutensa taiteilijainnon ja runollisen luonnon, ja tämä oli painanut leimansa myöskin koko hänen kotiinsa. Sama henki elähytti hänen lapsiaan ja erittäinkin Arvia. Kun hän kesäisin oleskeli saaristossa ja siellä oppi Suomen ihanuutta ihailemaan, tai kun hän siinä kallioisella rannalla kuunteli aaltojen loisketta, — silloin oli hänessä herännyt tuo lämmin tunne isänmaata kohtaan, josta hän oli Ainille puhunut. Lukiessaan sitte tämän isänmaan taisteluista, sen kärsimyksistä ja vaivoista, sykki hänen sydämensä täynnä ihailua tätä kansaa kohti, joka oli saanut niin paljon kärsiä ja vaivaa nähdä. Ja hän olisi mielellään tahtonut uhrata elämänsä tämän maan ja tämän kansan hyväksi.

Koulussa oli hän kerran muutamassa juhlassa pitänyt puheen isänmaalle. Ja kaikki olivat hämmästyneinä kuunnelleet tuon tavallisesti niin hiljaisen pojan innokasta puhetta, joka oli saanut hänen poskensa hehkumaan ja silmänsä säihkymään.

Sen jälkeen pitivät toverit Arvia etevänä ja lahjakkaana ja kääntyivät aina häneen, silloin kuin puheen-tai esitelmänpitäjää tarvittiin.

Arvilla ei toverien joukossa ollut monta ystävää. Vaan näihin oli hän kiintynyt koko luonteensa syvyydellä, ja he ymmärsivät myöskin panna arvoa hänen ystävyydelleen. Tyttöuttavia taas ei ollut ollenkaan, sillä Esterin toveriin hän ei voinut liittyä; siksi oli hänellä heidän kanssaan liian vähän yhteistä.

Vaan kesällä kun Tuomarilassa oli tutustunut Ainiin ja Elsaan, oli hän huomannut heissä asuvan samanlaisia ajatuksia ja tunteita kuin itsessään.

Hän ihaili Ainin syviä mietteitä, ja tämän yksinkertainen vaan kuitenkin jalo käsityksensä isänmaanrakkaudesta oli antanut hänelle paljon ajattelemista. Se oli avannut hänen silmänsä huomaamaan, kuinka isänmaanrakkaus voi osottautua myöskin jokapäiväisissä oloissa ja kääntänyt hänen ajatuksensa mielikuvituksen maailmasta todellisempaan elämään. Koko Tuomarilan ympäristö, seurusteleminen kansan kanssa heidän työssään ja toimissaan, — kaikki oli vaikuttanut häneen samaan suuntaan. Ja tämän kesän jälkeen avautui nyt Arville elämä todellisemmalla kannalta kuin ennen.

Kuitenkaan hän ei jättänyt mielikuvituksen maailmataan, ja tämän nyt täytti Elsan kuva eloisine piirteineen ja loistavine silmineen. Hän ei itse voinut ymmärtää, mikä hänet oikeastaan kiinnitti Elsaan. Tämä ei ollut niin syvä ja ajatteleva kuin Arvi olisi toivonut, vaan kuitenkin vaikutti hän häneen sellaisella tavalla, ettei kukaan ennen häntä. Elsan avomielisyys, hänen herttainen sydämellisyytensä virkisti lämpöisen kevätuuulen lailla Arvin suljettua luontoa. Eikä tämä kenenkään seurassa tuntenut itsensä niin vapaaksi kuin Elsan.

Helsinkiin tultuaan hän oikein kaipasi heidän yhteisiä kesäisiä hetkiään, ja hän päätti ruveta

kirjevaihtoon Elsan kanssa. Tämän syntymäpäivä antoi hänelle tähän sopivan tilaisuuden. Elsa vastasi myös Arvin kirjeeseen, vaan kuinka lapselliset ja kehittymättömät hänen ajatuksensa vielä olivat! Arvi tiesi kuitenkin kaiken tämän lapsellisuuden alla piilevän syvempääkin mieltä, joka varmaankin kerran oli kehittyvä täyteen voimaansa.

Ja hän päätti odottaa tätä sekä kirjevaihdon kautta ylläpitää heidän suhdettaan. Elsa kyllä piti hänestä, sen hän luuli jo kesällä nähneensä, — ja kun kevät koitti ja hän saisi valkolakkinsa ja Elsa tulisi sinne hänen juhlaansa, niin — — —

VIII.

Joulu oli mennyt menojaan ja Lauri joululoman jälkeen lähtenyt takaisin kouluun. Elsa-serkku oli myöskin pienen sisarensa kanssa käynyt enonsa luona ja virkeällä mielellään tuonut iloa ja riemua syksyn aikana niin hiljaiseen Tuomarilaan. Hän oli kaikkein mielestä kuitenkin käynyt vähän hiljaisemmaksi kuin ennen, — vaan olipahan jo kohta täysikasvanut tyttö.

Laurin kanssa olivat he nyt ruvenneet paljon paremmin sopimaan, niin että hyvinkin viihtyivät toistensa seurassa mäenlaskuissa ja hiihtoretkillä ympäri Tuomarilan metsäisiä rantoja.

Lauri olikin kaikin puolin kehittynyt parempaan, ja vanhemmat kiittivät tästä uusia parempia kouluoloja Helsingissä. Myös Aini näki ilolla veljensä käytöksen muuttuneeksi. Vaan kun hän kuuli Laurin kertovan Leenistä, hänen seuroistaan y. m., ymmärsi hän kohta syyn siihen.

Aini oli käynyt entistään ehkä vieläkin totisemmaksi, vaikkei hän kuitenkaan ollut niin alakuloinen kuin syksyllä. Hän ei enään istunut itsekseen omissa mietteissään, vaan oli ruvennut niin kovin ahkeraksi. Kuten ennen otti hän kyllä osaa kaikkiin taloudellisiin töihin, vaan kun hänellä oli vähänkin vapaata aikaa, istui hän ahkerasti lukemassa. Hänen omaisensa ihmettelivät usein, että hän viitsi tuollaisia ikäviä koulukirjoja, historioita ja kieliopeja tutkia. Eiköhän olisi ollut parempi lukea kaunokirjallisuutta ja muita enemmän kehittäviä kirjoja, nyt kun hän jo oli koulunsa päättänyt? Aini tähän tavallisesti ei vastannut mitään; hänellä oli omat tuumansa. vaikkei hän vielä tahtonut niistä puhua.

Vaan kun joulun jälkeen kaikki olivat lähteneet pois ja olot Tuomarilassa taas joutuneet vanhoilleen, päätti Aini tehdä täyttä totta tuumastaan ja puhua siitä vanhemmilleen. Eräänä sopivana iltana hän sen sitte tekikin.

Hän olisi tahtonut ensi syksynä päästä Helsinkiin, jatko-opistoon, hän aikoi opettajattareksi!

Tuomari ja hänen rouvansa seisoivat hämmästyneinä. He eivät koskaan olleet edes aavistaneetkaan, että Ainilla olisi minkäänlaisia ajatuksia sinnepäin.

Aini, joka aina oli ollut niin hiljainen ja tyytyväinen, niin kotiinsa ja vanhempiansa kiintynyt ja niin kaikin puolin käytännöllinen ja taloudellinen! Hän oli nyt muuttanut mielensä, hän nyt ei enään viihtynyt kodissaan, vaan tahtoi sieltä pois. Eikö hänellä sitte ollut hyvä olla kodissaan? Ja kuka sitte jäisi vanhempien luo, isän ja äidin avuksi?

Ainin sydäntä kirveli. Hän oli todellakin kotiinsa ja vanhempiansa hyvin kiintynyt, ja ajatus jättää heidät yksin vanhoiksi päiviksi vaivasi häntä suuresti. Hän oli sentähden miettinyt keinoa tämän asian järjestämiseksi ja puhui siitä nyt vanhemmilleen.

Löytyi niin monta varatonta nuorta tyttöä, jotka lopetettuaan koulunsa mielellään tahtoivat päästä johonkin kotiin maalle taloutta oppimaan sekä olemaan emännälle avuksi ja seuraksi. Jos he ottaisivat jonkun tuollaisen Tuomarilaan, niin voisi hän olla heille Ainin sijassa sill'aikaa kuin hän oli poissa, — loma-ajoksi hän kyllä aina tulisi kotia. Tämän kautta he varmaankin tekisivät hyvän työn ja auttaisivat jotakin köyhää nuorta tyttöä, joka olisi heille tästä kiitollinen.

Vanhemmat myönsivät tämän kyllä; vaan kuitenkaan he eivät voineet sitä mielessään sulattaa, ettei Aini ollut tyytynyt kotioloihinsa vaan pyrki hänkin ulos maailmalle. Sekä tuomari että hänen rouvansa hyväksyivät kyllä uuden ajan mielipiteet naisen oikeudesta antautua sille uralle, johon hänellä oli taipumusta. Vaan he eivät kuitenkaan koskaan olleet ajatelleet, että Aini antautuisi muulle kuin omalle kodilleen. Ja he toivoivat heiltä jäävän jälkeensä niin paljon, ettei Ainin koskaan tarvitsisi minkäänlaista puutetta nähdä, vaikka hän jäisikin ihan yksin maailmaan.

Vaan sitä he eivät kuitenkaan uskoneet tapahtuvan, sillä Aini oli heidän mielestään ikäänkuin luotu rouvaksi, oman kodin helläksi hoitajaksi. He tiesivät myöskin monen nuoren tuomarinapulaisen, joita talven kuluessa oli ollut Tuomarilassa, katsoneen Ainiin. Vaan tämä ei ollut niitä huomannutkaan, hän oli vaan kulkenut omaa tietään omissa ajatuksissaan. Ja nyt he ymmärsivät syyn siihen. Se oli uuden ajan henki, joka oli päässyt häneenkin juurtumaan. Se oli saattanut hänet unohtamaan velvollisuutensa vanhempiansa ja kotiansa kohtaan tuon halun tähden päästä ulos maailmaan, — muka kehittymään.

Ja äiti oli kuitenkin kaikella tavoin koettanut opettaa tyttärtään panemaan arvoa kotiin ja sen tehtäviin ja rakkauden lujilla siteillä koettanut kiinnittää hänet siihen. Nyt nämä siteet eivät olleet sen lujempia kuin että Aini ne katkoi ja riisti itsensä vapaaksi.

Niin, hän mahtoi sitte koettaa tätä uutta vapautta, — kun kerran hänen mielensä teki pois, niin he eivät tahtoneet häntä pidättää. Kyllä he tarkoittivat hänen parastaan ja hänen onneaan, vaikka he olisivat toivoneet hänen löytävän sen omissa kodissaan.

Aini kärsi syvästi siitä, etteivät vanhemmat häntä ymmärtäneet. Vaan hän ei voinut tätä heille sen lähemmin selittää. Se oli hänelle tullut ikäänkuin luonnon vaatimana, tämä halu päästä täältä kotoa kehittymään ja oppimaan, jotta hän sitte voisi jotakin elämässään toimittaa. Opettajain kehotukset koulussa ihmisen velvollisuudesta kehittämään sielunlahjojaan, Arvin innokkaat sanat isänmaasta ja kaikkea uhraavasta työstä sen hyväksi, — kaikki oli hänessä herättänyt tämän halun.

Se oli sitte kasvanut päivä päivältä syksyn yksinäisyydessä. Ja sen jälkeen kuin hän joulun edellä oli käynyt Elsan luona, oli se hänelle tullut yhä selvemmäksi: hänen täytyi päästä oppimaan ja kehittymään.

Sillä sitä hän ei voinut kotona, vaikka hän kuinkakin koettaisi. Taloudelliset toimet ottivat täällä melkein kaiken hänen aikansa. Ja hänellä olisi kuitenkin ollut niin äärettömän paljo luettavaa ja tutkittavaa ja opittavaa. Ja sitä paitsi oli niin paljo, jossa hän olisi tarvinnut jonkun opettajan neuvoa ja johtoa. Eikä hänellä täällä ollut ketään, jonka puoleen voisi kääntyä sellaisissa asioissa.

Sunnuntaikoulutyönsä oli silloin ollut hänen lohdutuksenaan, vaan ei sekään häntä tyydyttänyt. Hän tunsu oman kykenemättömyytensä niin kovin suureksi. Hänen luokseen oli Tuomarilan tupaan kokoontunut joukko lapsia, joille hänen nyt tulisi opettaa sisälukua, kirjoitusta ja muitakin opinalkeita sekä puhua Jumalasta ja isänmaasta. Vaan hänen oli ollut niin kovin vaikea siinä päästä mihinkään järjestykseen, asettua kaikkien kannalle sekä saada pienimmätkin käsittämään opetustaan. Lasten sydämet hän kyllä pian oli voittanut, vaan hän ei mielestään opetuksessaan päässyt juuri minnekkään.

Tämä masensi hänen mielensä. Vaan se herätti samalla hänessä halua kehittää itsensä oikein hyväksi opettajaksi, joka todellakin voisi jotakin aikaan saada. Ja sitä hän varmaan voisi, jos vain pääsisi Helsinkiin, pääsisi jatko-opistoon oppimaan. Hän oli kuullut eräältä toverilta, joka jo kävi jatko-opistoa, kuinka opetus siellä oli niin kehittävä ja jalostuttavaa.

Ja sitä juuri hänkin kaipasi, hän tahtoi kehittyä jaloksi ja hyväksi.

Sitte hän voisi tehdä jotakin isänmaan siunaukseksi, — Arvi saisi vielä nähdä, että hänkin oli voinut toteuttaa niitä aatteita, jotka kerran olivat heitä yhteisesti innostuttaneet.

Hän kirjoitti nyt tovereilleen Helsinkiin pyytäen tietoja jatko-opiston vaatimuksista y. m. Kun hän oli käynyt yksityistä tyttökoulua, täytyi hänen ensin suorittaa tutkinto päästäkseen sinne, ja hänen oli sentähden muutamissa aineissa vähän lisää luettava.

Tähän hän nyt ryhtyi täydellä todella. Sillä siinä suhteessa hän aina oli ollut kunnianhimoinen eikä tahtonut olla muita huonompi. Hän luki ahkerasti, vaan kuitenkin hän ei laiminlyönyt taloudellisia velvollisuuksiaan tämän lukemisensa tähden. Päinvastoin koetti hän vielä entistä enemmän olla äidilleen avuksi ja isän seurana. Hän koetti työssään ja toimessaan esiintyä iloisena ja tyytyväisenä. Ja tämä onnistuikin hänelle paremmin nyt, kun hänen mielessään kangasti tuo uusi elämän ura, jota hän pian saisi aloittaa ja jolla hän vielä saavuttaisi jalon elämäntarkoituksen. Ja hän lupasi itselleen, etteivät hänen vanhempainsa koskaan tarvitsisi katua, että he, vaikka vastenmielisestikin, olivat antaneet tyttärensä seurata omaa haluansa.

Arvia ja Elsaa Aini aluksi ei tahtonut ajatella, — hän ei olisi sitä voinut ilman katkeruutta.

Vaan kun Elsa joulun jälkeen kirjoitti Ainille uskoen hänelle kaikki nuoren sydämensä ajatukset, niin Aini ei voinut muuta kuin ystävällisesti, melkeinpä hellästi vastata tähän kirjeeseen. Ja samassa tunsu hän, kuinka entinen katkeruus vähitellen alkoi poistua. Ja pian huomasi hän pitävänsä Elsa-serkusta vielä enemmän kuin ennen.

Arvi oli Elsan kirjeissä pääajatuksena, ja Aini näki ilolla, kuinka heidän suhteensa oli tehnyt Elsan

mielen syvemmäksi ja vakavammaksi. Hän kyllä ei vielä itsetietoisesti käsittänyt tätä suhdetta, vaan pian oli se hänelle kyllä selviävä. Ja silloin varmaankin sekä Arvin että Elsan tosionneksi, — ajatteli Aini.

Helsinkiläisiltä tovereiltaan Aini myöskin talven kuluessa oli saanut pari kirjettä. Leeni kun oli Laurilta kuullut Aininkin tulevan sinne Helsinkiin ensi syksynä, oli riemulla kirjoittanut hänelle pitkän kirjeen, kertoen seurastaan ja kaikenlaisista tuumistaan. Hän toivoi Aininkin kohta liittyvän heidän seuraansa, — se hänen kauttaan varmaankin tulisi edistymään, Aini kun oli niin viisas ja vakava kaikissa.

Ja sitte oli Leenillä ollut vielä toinenkin asia, jonka hän tahtoi Ainille uskoa, vaikkei hän vielä ollut siitä kenellekään muulle puhunut. Hän oli nimittäin ajatellut, että koska heillä oli niin avara asunto ja aivan tarpeeksi huoneita, niin olisi sopinut kovin hyvin, että Aini ja Lauri tulisivat sinne heille asumaan ensi syksynä. Eikö se olisi ihmeen hauskaa? He olivat aina Väinön kanssa olleet niin yksin, kun isällä aina oli ollut paljon kauppatoimia. Ja sentähden olisi Ainin ja Laurin seura heille niin kovin tervetullut. Hän, Leeni, saisi sen kautta kerran mitä koko elämänsä aikana oli kaivannut, vanhemman, hellän sisaren. Ja Laurin ei enään tarvitsisi asua vieraiden ihmisten luona, vaan saisi olla siellä heidän kanssaan aivan niinkuin omassa kodissaan. Kun Ainilla vaan ei ollut mitään sitä vastaan, niin hän kyllä puhuisi isän kanssa ja asettaisi kaikki kuntoon ensi syksyksi.

Aini hymyili mielessään Leenin innolle ja mietti ensin vähän tätä asiata, ennenkuin hän sitä vanhemmilleen ehdotti. Olisikohan se oikein viisasta antaa Laurille tilaisuutta aina oleskelemaan yhdessä Leenin kanssa? Vaan sitte hän ajatteli yhteiskouluja. Siinä hän seurustelivat pojat ja tytöt toistensa kanssa yhteisessä työssä ja toimessa. Ja tämä oli varmaankin tehnyt Leenin käytöksen niin suoraksi ja luonnolliseksi.

Pian haihtuikin koko hänen pelkonsa. Olihan Aini sitä paitsi itse siinä pitämässä huolta veljestään, — hän oli alkanut tuntea itsensä niin kovin viisaaksi ja kokeneeksi tällaisissa asioissa.

Tätä vastaista elämätään ajatellessaan kävi Aini mieleltään yhä iloisemmaksi, ja hän jatkoi sekä taloudellisia toimiaan että omia lukujaan entistä suuremmalla innolla ja ahkeruudella.

Myös vanhemmat huomasivat tämän ilokseen. He alkoivat vähitellen sydämessään myöntää Ainille oikeuden päästä opintojaan jatkamaan, nähdessään hänen suuren sekä luku- että kouluintonsa. Hän oli nimittäin ruvennut lastensa kanssa koulua pitämään useampia päiviä viikossa, ennättääkseen heille jotakin opettaa, ennenkuin hänen tuli lähteä pois. Opettaminen kävi häneltä jo helpommin ja hän kiintyi yhä enemmän tähän koulutyöhönsä.

Vaan samalla kävi hänelle yhä selvemmäksi, että häneltä itseltään vielä puuttui niin äärettömän paljon, että hänen täytyi saada oppia ja tutkia vielä paljon enemmän ja paljoa syvemmin. Hän tahtoi nyt lähteä itselleen hankkimaan enemmän tietoja, ja sitte hän tulisi takaisin jakamaan muille mitä itse oli saanut.

Silloin olivat nämä hänen ensimmäiset pienet oppilaansa luultavasti jo muissa kouluissa eikä hän enään heitä tulisi opettamaan Tuomarilan tuvassa. Vaan jossakin suuressa, valoisassa koulusalissa tahtoi hän nuorisolle puhua, opettaa heitä rakastamaan kaikkea mikä oli hyvää ja jaloa, kaikkea, mitä hän nyt itse aikoi lähteä oppimaan. — — — —

Näissä ajatuksissa ja tulevaisuuden toiveissa kului talvi Ainille nopeasti. Kevät alkoi jo suurin askelin lähestyä, herättäen uutta elämää jokaikiseen luonnon pienimpäänkin sopukkaan ja tuoden mukanaan uutta työtä ja uusia toimia.

Tuomarilassa olivat kevät-työt alkaneet ja myöskin Ainilla oli siinä paljon toimimista. Tuomarilan koko avara asunto oli pitkän pimeän talven jälkeen taas saatettava valoisaan kevät-pukuunsa. Ikkunat otettiin pois, niin että raittiit kevätuulet taas saivat puhaltaa pois koko talven tomun. Huonekalut kannettiin ulos verannalle ja puhdistettiin suurella huolella. Salin hienot tummanpunaiset sohvat ja tuolit peitettiin valkoisilla päällyksillä voidakseen kestää kesäauringon säteitä. Ikkunat olivat kaiket päivät selkiselällä, — oikein siinä nauttien hengitti.

Ainista tuntui kaikki niin raittiilta, niin keveältä ja valoisalta. Kuinka hän olikaan voinut istua alakuloisena ja synkkänä, kun hän kuitenkin oli tiennyt kevään taas tulevan? Kuinka hän olikaan voinut olla tyytymätön ja kiittämätön Jumalaa ja vanhempiansa kohtaan?

Hän oli liian paljon ajatellut omaa itseänsä ja antautunut omille ajatuksilleen, — hän tiesi, että hänellä oli taipumus juuri tällaiseen syventymiseen omaan itseensä. Vaan ehkä hän sen kautta pääsisikin kerran oikein täyteen selvyteen, — hän jo tunsikin kuinka se ikäänkuin kevätuulessa kanssa riemuiten puhaltaisi hänen sydämeensä.

IX

Talvi oli lopussa. Lumi alkoi jo sulaa, ja kadut olivat paikoittain melkein kuivat. Hiihtoretkien ja luistelun aika oli mennyt, ja sen sijaan huvittelivat nuoret toisella tavalla. He kävelivät pitkin kaupungin katuja tai tekivät sunnuntaiaamuina kävelyretkiä Eläintarhaan, vieläpä joskus Vantaanjoellekin.

Erittäinkin harjoittelivat nuoret ylioppilaskokelaat tätä kävelyurheilua. Joukossa heitä nähtiin kuljeskelevan pitkin Aleksanterin- tai Esplanaadinkatuja, innokkaasti keskustellen arvosanoista, tutkinnoista y. m. Tai seisoiivat he katujen kulmissa tarkastaen ohimeneviä. He kulkivat siinä täydellisesti tietoisina siitä suuresta merkityksestä, joka heidän työllään ja toimillaan tähän aikaan oli sekä omaisten että koko suuren yleisön silmissä. Olihan ylioppilastutkinto jo useampia vuosia antanut aihetta lukemattomiin väittelyihin ja sanomalehtikirjoituksiin, ilman että se kuitenkaan millään tavalla oli muuttunut. Se pysyi yhä vieläkin entisellä vanhalla kannallaan, — muutamien kauhistukseksi, toisten iloksi.

Arvi oli kirjoittanut itselleen laudaturin kaikissa aineissa paitsi matematiikassa, joka ei koskaan ollut häntä erityisesti miellyttänyt. Seuraavissa tutkinnoissa sai hän myöskin korkeimpia arvosanoja, sillä hänen varmat tietonsa pääsivät näissä nyt täysin näkymään. Hän oli sitäpaitsi lukenut paljon laveammin kuin monet muut hänen toverinsa ja oli muutenkin monessa suhteessa heitä kehittyneempi. Kukaan siis ei ihmetellyt, kun Arvi Eek koulun parhaimmalla todistuksella laskettiin yliopistoon.

Leeni ja hänen piirinsä seurasivat uteliaalla innolla Arvin kirjoituksia ja tutkintoja. Leeni oli oikein ylpeä siitä, että heillä oli tällainen etevä poika seurassaan. Lauri taas oli jo edeltäpäin ollut kovin innostunut matematiikan kirjoituksesta, sillä hän luuli voivansa laskea melkein kaikki esimerkit. Vaan huomattuaan näihin tarvittavankin enemmän tietoja, kuin mitä hänellä vielä oli, hän sitte ei enään välittänyt muista ylioppilaskirjoituksista.

Hänellä olikin kyllin tekemistä oman koulutyönsä suorittamisessa. Lauri ei aikonut lukumieheksi eikä myöskään välittänyt loistavista arvosanoista. Vaan hän tahtoi kuitenkin olla sen verran ahkera, ettei hänen isänsä tarvitsisi katua, että oli päästänyt hänet Helsinkiin. Ja kun Lauri jouluksi oli tullut kotiin jokseenkin hyvällä todistuksella useimmissa aineissa, olivat vanhemmat myös täydellisesti tyytyväiset.

Vaan nyt oli lukuvuosi loppumaisillaan, kevät herätti mieleen kaikellaisia kesäajatuksia, ja parhaimmallakaan tahdolla ei lukeminen enään ottanut sujuakseen. Polkupyörät joutuivat liikkeelle ja niitä nyt näkyi joka paikassa, missä vain tiet olivat edes vähänkin kuivanneet.

Tätä oli Lauri kaiken talvea odottanut. Ja Leenin sekä muiden toveriensa kanssa he nyt läksivät ajamaan pitkin Kaivopuiston ja Kaisaniemen sileitä teitä. Ilma oli keveä ja kirkas; tuntui niin ihmeen ihanalta ajaa eteenpäin aika vauhtia, koskematta jaloilla maahan, ihan kuin ilmassa! Ei kuulunut muuta kuin hieno, suhiseva ääni vain, ja pitkässä jonossa sitä sitte ajettiin Kaisaniemestä Töölö-lahden poikki Eläintarhaan. Ja täällä vasta hauskaa! Puisto metsineen ja vesineen oli niin kaunis, — Leenin mielestä tämä muistutti Tuomarilan kesäisiä päiviä, jolloin he tällä tavoin olivat Laurin kanssa ajaneet pitkät matkat.

Kesäisiä päiviä maalla ja saaristossa! Niitä nyt odotettiin palavalla mielellä koulunuorison joukossa.

Arvin ajatukset eivät kuitenkaan ulottuneet niin kauas kuin kesään asti. Hän odotti vain sitä aikaa, jolloin tutkinnot yliopistossa alkaisivat ja hän vihdoinkin saisi valkolakkinsa. — — — —

Oli kesäinen ilta toukokuun lopussa. Pitkin Aleksanterin katuja kulki joukko ihmisiä yliopistoa kohti ja kokoontui vähitellen sen edustalle. Muutamat läksivät sisään, toiset seisahtuivat portaille ja toiset taas jäivät kadulle odottamaan. Siellä täällä seisoivat tyttöjä kukkasvihko kädessä, — oli niitä kukkia muutamilla vanhemmillakin. Ihmiset kulkivat edestakaisin kadulla, pysähtyivät puhuttelemaan tuttaviansa, katsoivat Nikolainkirkon kelloa ja ihmettelivät, ettei jo tultu sieltä yliopistosta. — — — —

Silloin kuului yht'äkkiä riemuhuutoja, ja juosten tuli joukko nuorukaisia ja nuoria tyttöjä yliopiston portaita alas. Vanhemmat, sisaret, veljet ja tuttavat kiirehtivät vastaan etsien omaisiaan nuorten joukosta. Kukkavihot kiinnitettiin rintaan, onnea toivotettiin.

Vaan nuorille tässä ei ollut aikaa sen pitempiin puheisiin. Heillä oli kiire, kova kiire, ja riemulla sitä nyt juostiin pitkin Aleksanterin katuja "pasaassiin". Sieltä olivat valkolakit lyyryineen jo pari päivää ennemmin tilatut. Nyt sitä oikein tunkemalla käytiin sisään, pistettiin uusi lakki päähän, katsottiin sivumennen kuvastimeen ja lähdettiin uudestaan ulos.

Sinne olivat ystävät ja tuttavat kokoontuneet käytävä ihana täyteen. Ja joka kerta kuin uusi tulokas valkolakkiineen taas astui ulos, koroitettiin raikas eläköönhuuto. Ystävät ja tuttavat ympäröivät

onnellisen nuorukaisen tai tytön ja onittelivat häntä. Nyt sitä kysyttiin ääniä ja arvosanoja, nyt sitä ihailtiin uutta lakkia ja laskettiin, montako oli kukkavihkoa.

— Jopa se sinua somistaa! — Eikö tunnu kovin hauskalta? — Mahdat olla onnellinen! — kuului ääniä heidän ympärillään. Ja nuoret eivät joutuneet vastaamaan kaikkiin onnentoivotuksiin ja kysymyksiin.

Vähän syrjässä seisojien joukossa siinä myös Arvi, valkolakki päässään. Hänen ympärilleen oli kokoontunut joukko tovereita sekä Leenin koko seura, ja näiden joukossa oli myös Aini. Edellisenä päivänä oli hän tullut Helsinkiin ottamaan lähempiä tietoja jatko-opistosta ja ollakseen mukana Arvin ylioppilasjuhlassa, niinkuin kesällä oli päätetty.

Aini katseli Arvia ja tätä suurta riemua ympärillään. Arvi oli onnellinen, hän oli päässyt toivonsa perille. Ja Aini tunsikin, kuinka hänkin sydämestään iloitsi Arvin kanssa. Ja kaikki nuo toiset ylioppilaat, kuinka onnellisilta hekin näyttivät! Hän näki heidän joukossaan tyttöjäkin, kukkavihot rinnassa ja riemusta loistavin silmin kantoivat he valkolakkinsa.

Ja Ainin sydämessä nousi yht'äkkiä halu päästä heidän joukkoonsa. Oi, jos hänkin voisi! Ja miksei? Oliko hän sitte kaikkia noita muita huonompi? Hänellä oli kuitenkin niin palava halu oppimaan ja lukemaan ja tutkimaan!

Tämähän olisi suora tie siihen opintarhaan, johon hänen mielensä paloi, sen kautta hänelle avautuisi vapaa tie mille alalle hyvänsä vaikuttamaan isänmaansa ja kansansa hyväksi. Äsken oli hän vapisevin polvin seisonut siinä yliopiston portailla eikä uskaltanut mennä sen ylemmälle, — silloin olisi hänellä täysi oikeus siihen, silloin pääsisi hänkin osalliseksi siitä, mistä kaikki nuo muut ja Arvikin. Silloin saisi hän seisoa siinä ainoastaan valitsemassa mitä mielensä teki, mitä hänestä oli jalointa ja parasta.

Hän oli kuullut jatko-opistossa voitavan asettaa luvut niin, että kahden vuoden perästä saa suorittaa ylioppilastutkinnon. Jos hänkin rupeaisi tätä todella ajattelemaan! Entä jos hänkin voisi samalla kuin Laurikin painaa ylioppilaslakia päähänsä!

Olikohan tämä turhamaisuutta, pintapuolisuutta, pyrkiä valkolakkia saavuttamaan? Sitä hän ei uskonut, sitä hän ei voinut uskoa, hän tunsikin vaan vastustamattoman halun nyt heti ryhtyä siihen ja sitte kaikin voimin tehdä työtä tuon valkolakin voittamiseksi. — — — — —

Seuraavana päivänä läksi Aini ottamaan selkoa jatko-opiston luvuista ja vaatimuksista. Kaduilla oikein vilisi valkolakkeja, ja Aini näki siinä useita naisylioppilaitakin. He näyttivät muutamat niin kovin lapsellisilta, — käsittivätkö he todellakin mikä suuri merkitys heidän ylioppilaslakillaan oli? Moni piti sen ehkä vaan merkinä siitä, että hän nyt oli koulunsa ja läksynsä lopettanut. Vaan hänelle se tulisi olemaan jotakin paljoo enemmän. Hän tulisi sen pitämään kalliina todistuksena oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ylioppilaana ja kehoituksena pyrkimään eteenpäin sillä valon tiellä, jolle hän sen kautta oli elämänsä pyhittänyt.

Minne tämä tie hänet veisi? Hän ei sitä vielä varmaan tiennyt. Vaan taaskin kangasti hänen mielessään avara, valoisa koulusali, jossa hän saisi puhua kansan nuorille. Kun hän vaan ensin pääsisi ylioppilaaksi ja saisi laajentaa tietojansa, niin kyllä hän sitte kerran kiitollisuudella antaisi takaisin mitä oli saanut, palkitsisi vanhempiaan, opettajiansa, isänmaatansa. — — — — —

Illalla kokoontui kauppias Bergströmin luo, jossa Ainikin asui, koko Leenin seura, jotta sitte mentäisiin asemalle Elsa vastaan. Hän oli edellisenä päivänä päättänyt koulunkäyntinsä ja vanhemmiltaan saanut luvan kohta lähteä Helsinkiin, ollakseen hänkin mukana Arvin ylioppilasjuhlassa. Vaaleassa kesäpuvussaan näytti hän niin sievältä, että moni loi katseensa häneen, kun hän iloisena ja herttaisena seisojien edustalla toveriensa ympäröimänä. Hänellä oli hiukset ylöspantuina ja pitkät hameet, — kuinka hän näyttikin suurelta ja kuinka sievä hän oli, ajatteli Arvi, kävellessään Elsan vieressä asemalta.

He läksivät nyt kaikki Leenin pyynnöstä heidän luokseen illalliselle ja samalla viettämään seuran eroamishetkeä. Aini ja Elsa olivat nyt ensi kerran mukana tässä Leenin seurassa, josta he olivat kuulleet niin paljon. Ja Ainin täytyi oikein ihmetellä sitä hauskaa yhteishenkeä, joka siinä vallitsi, niin erilaisista piireistä kuin tämän seuran jäsenet olivatkin. Sen oli varmaankin aikaansaanut tuo Leenin luontainen käyttäytyminen kaikessa ja hänen yksinkertainen sydämellisyytensä, — tuumi Aini nähdessään Leenin esiintyvän ystävällisenä ja herttaisena kaikkia kohtaan.

Leenillä oli taaskin uusi tuuma, ja siitä tässä nyt toverien kesken keskusteltiin. He aikoivat nimittäin kesällä lähteä oikein pitkälle polkupyörämatkalle, ensin pitkin Suomen rannikkoa aina Ouluun asti ja sitte takaisin sisämaan kautta.

Lauri ja Leeni olivat Suomen kartta edessään laatineet matkasuunnitelman, joka nyt näytettiin

tovereille. Muutamat sen hyväksyivät, vaan toiset taas tiesivät hauskempiä teitä, ja vilkas keskustelu syntyi nyt sopivimmasta matkasuunnitelmasta. Ja sitte puvuista! Pojilla niistä ei ollut suuria huolia, vaan tytöillä sitä enemmän, jotta puvut saataisiin sekä sieviksi että mukaviksi.

Ja sitä paitsi oli heillä vielä toinenkin huoli. Laskisivatko vanhempansa heidät tuolla tavalla omin päinsä kulkemaan halki koko Suomenmaan? Vaan siihen tiesi yksi tovereista neuvon. Hänen vanhempi veljensä ja sisarensa aikoivat hekin lähteä tuollaiselle polkupyörämatkalle. Jos he pyytäsivät heidät mukaansa ikäänkuin suojaksi, niin kyllä varmaan vanhemmat eivät kieltäisi.

Ja tällä tavoin saisi ainakin osa heidän seurastaan taaskin viettää yhteisiä kesäisiä päiviä, siksikuin ensi syksynä taas Helsingissä yhdyttäisiin.

X.

Oli kokoonnuttu Pohjoissatamaan, josta sitte ajottiin pienellä höyrylaivalla lähteä eversti Eek'in huvilaan. Pari päivää sitte olivat eversti ja hänen rouvansa palanneet ulkomaamatkaltaan, ja he tahtoivat nyt, niinkuin Arvi oli toivonut, pitää pienen juhlan hänen ylioppilastutkintonsa johdosta.

Siinä istuivat koko Leenin seura, muutamia Arvin tovereita sekä Aini ja Elsa, kaikki mitä iloisimmalla tuulella. Ilma oli ihana, ja iltapäiväaurinko loisti kirkkaasti sinisille laineille, kun pieni höyrylaiva lippuineen kiiti eteenpäin saarien ja salmien välitse. Everstin huvila sijaitsi tunnin matkan päässä satamasta pienellä saarella, jonka toisella puolella aava meri avautui. Kuusien ympäröimänä kohosi se kallioiselta rannalta ja näkyi tornineen, huippuineen kauas merelle.

Laivan lähestyessä saarta nousi nuorison mieliala yhä iloisemmaksi. Huvila näytti heistä kauniilta satulinnalta, ja he olivat kuulleet, että linnassa tänä iltana tulisi oikein tanssiaisat. Useat heistä olivatkin sentähden pukeutuneet vaaleisiin kesäpukuihin. Ja muutama valkolakki yhä lisäsi kesäistä mielialaa nuorten keskellä. He olivat äskettäin lopettaneet lukukautensa läksyineen ja probleemeineen ja odottivat nyt kesää sekä illan juhlaa hilpeällä mielellä.

— Tämä kuuluu olevan myöskin jäähyväisjuhla Esterille, tiesi Leeni kertoa. Hän muutaman päivän perästä lähtee pariaksi vuodeksi ulkomaille. Ester on nimittäin kaiken talvea ollut hyvin heikko, ja sentähden tahtovat vanhemmat hänen viipymään siellä etelässä jonkun aikaa vahvistumassa.

— Onnellinen tyttö! Päästä Italiaan oleskelemaan siellä ihanissa lämpöisissä etelämaissa, sepä vasta olisi jotakin erinomaisen hauskaa, lausui eräs tovereista.

— Mitä hauskaa se olisi, vastasi Leeni. Eihän kuumuus ole mitään niin erinomaisen suotavaa, — luulen, että se olisi hyvinkin esteeksi esimerkiksi polkupyöräajelulle. Ennen oleskelen minä omassa kylmässä maassani ja nautin talvella luistelemisesta ja hiihtoretkestä, — kaikesta tästä saa nyt Ester luopua.

— Mitä tässä nyt puhutte talvesta, kun ollaan keskellä kauniinta kesää, sanoi Elsa katsellen ihastuksella ympärilleen. Hän ei ollut koskaan oleskellut saaristossa, ja sen vaihteleva luonto kalliosine saarineen tai viheriöitsevine rantoineen vaikutti elävästi hänen mieleensä.

— Mutta katsokaa toki noin komeata huvilaa, huudahti samassa Lauri, joka ensiksi oli huomannut huvilan tornien vilahtavan puiden väliltä. Tuollaisen aijon minäkin kerran itselleni rakentaa johonkin tänne saaristoon aavan meren rannalle. — Näissä lahdissa mahtanee löytyä mainioita kalapaikkoja, lisäsi hän sitte ja katseli tutkien ympäröiviä vesiä.

Laiva kulki nyt pientä salmea suoraan rantaan, jossa eversti Eek'in huvila sijaitsi. Molemmiin puolin rantasiltaa oli asetettu lippuja ja niiden väliin köynnöksiä, jotka muodostivat ikäänkuin kunniaportin. Itse huvila oli myöskin köynnöksillä koristettu, ja sisäänkäytävään oli ripustettu kukkasista sidottu lyyry, — sen oli Ester päivän kunniaksi sinne toimittanut. — — — — —

Tuli ilta saaristossa niin täynnä iloa ja onnea, ettei Arvilla ja Esterillä koskaan sitä ennen. Arvi oli isäntänä ja Ester emäntänä, — vanhemmat kulkivat vaan tyytyväisinä katsellen nuorten iloa. Pöydille oli asetettu koreja täynnä kaikenlaisia hedelmiä, joita eversti oli tuonut mukanaan ulkomailta, ja muitakin herkkuja tarjottiin leikkien ja tanssien välillä. Everstin rouva soitti itse tanssin toisensa perästä. Kaikista tuntui niin erinomaisen lystiltä pyöriä täällä avarassa, suuressa salissa, jonka ikkunoista viileä kevättilma virtaili sisään. Ja sitte illallinen ulkona verannalla taikalyhtyjen loisteessa ja meri siinä edessä

niin punertavan kirkkaana ilta-auringon hohteessa! Oli ikäänkuin juhla tuolla ulkona, ja juhla oli myöskin nuorten mielessä.

Eräs tovereista esitti maljan ylioppilaslakille ja erittäinkin Arvin, ja tämä vastasi lämpimin sanoin. Hän puhui ylioppilaan pyhistä velvollisuuksista mikäli hän ne oli käsittänyt, puhui valosta ja vapaudesta, kansasta ja isänmaasta. Hän lausui kiitoksensa koululle ja kodille, vanhemmille, opettajille ja tovereille. Ja vihdoinkin kiitti hän myöskin pientä ystäväpiiriä Tuomarilan kesäpäiviltä, jonka suojassa hän viime aikoina oli kehittynyt ja jossa niin sanoakseen hänen elämänsä kevätaurinko oli noussut.

Kaikki olivat liikutetut, ja kun hän lopetettuaan lähenei vanhempiansa, syleilivät he häntä sydämellisesti.

— Mistä oletkin oppinut tuolla tavalla puhumaan, poikaseni? kysyi eversti häneltä. Sehän oli paljon parempi kuin mitä isäsi ennen muinoin nuoruudessaan osasi puhua, vaikka hänkin oli tunnettu kauniista sanoistaan.

Sillä välin olivat toiset pojat vetäytyneet vähän syrjään miettimään puhetta myöskin Esterille. Tämä oli koko illan ahkerasti pitänyt huolta siitä, että tovereilla kaikin puolin olisi hauska.

Ester oli talven kuluessa kasvanut vieläkin pitemmäksi ja oli ainakin vanhempien mielestä käynyt niin kalpeaksi. Vaan tänä iltana oli hänellä kuitenkin punaa poskillaan ja oli niin erittäin kaunis hienossa parisilaisessa puvussa. Toverit ihailivat hänen arvokasta, hienoa käytöstään, — oli aivan kuin olisi hän jo kauan aikaa ollut mainio taiteilija, arveli Leeni.

Väinö oli kuullut Esterin ulkomaille lähdöstä syvällä surulla. Tulisiko hän nyt kadottamaan Esterin? Tulisiko tämä kaiken sen rinnalla, jota hän siellä ulkomaille saisi nähdä, unohtamaan kotimaansa, hänet ja kaikki mitä heillä tähän saakka oli ollut yhteistä? Ja saisiko hän tämän jälkeen enää koskaan olla hänen uskottunsa, hänen ystävänsä? Ester tulisi jäämään sinne pitkäksi ajaksi, hän ehk'ei enään tuntisikaan Väinöä, kun sitte kerran tulee takaisin.

Vaan yht'äkkiä nousi toivo taas hänen rintaansa. Vuoden perästä oli hänkin ylioppilas, ja isä oli luvannut, että hän silloin saisi hänen kanssaan lähteä ulkomaille, kun hän itse aikoi kauppa-asioissa matkustaa sinne. Ehkä hän samalla pääsisi Italiaankin ja tapaisi Esterin siellä! Ehkä hän tämän kanssa yhdessä saisi kulkea siellä omin silmin näkemässä kaikkea, mitä he täällä ainoastaan kuvissa olivat ihailleet! Ja silleaikaan kun hän tätä odotti, niin Ester ehkä joskus kirjoittaisi hänelle sieltä, — hän aikoi sitä tänä iltana Esteriltä pyytää. Ja hän kyllä puolestaan muistuttaisi Esteriä kotimaasta ja heidän yhteisistä riennoistaan.

Näiden iloisten ajatusten valtaamana rauhoittui hänen mielensä taas, pienessä puheessa, jonka hän kaikkien toveriensa puolesta nyt piti Esterille, puhkesi hänen sydämensä tunteet ilmi toivorikkaihin sanoihin.

Ja kun sitte vihdoinkin eversti itse piti nuorille puoleksi leikillisen puheen, kohosi mieliala korkeimmilleen. Päivän sankarit, nuoret ylioppilaat, kannettiin riemuiten ympäri salia, ja yhteisellä laululla päätettiin vihdoinkin iloinen juhla.

Myöhään illalla läksivät sitte useimmat vieraat laivalla takaisin, vieläkin muutaman jäähyväislaulun kaikuessa. Toiset jäivät vielä huvilaan, aikoen vasta seuraavana päivänä palata kaupunkiin. Nuorilla ei vielä ollut halua levolle, vaan Arvin johdolla läksivät he toiselle puolen saarta rannalle, jonka korkeilta kallioilta näköala oli laajin.

Mahtava olikin kuva, joka kesäyön kirkkaudessa levitti heidän silmiensä eteen. Länteenpäin avautui meri suurena ja avarana, vielä äsken laskeneen auringon punertamana. Toisella puolella näkyi saaria tuhansittain, muutamat paljaina ja kallioisina, toiset taas alkavan kesän vaaleassa puvussa.

Nuoret seisoivat hetkisen ääneti. Vaan sitte istautuivat he sinne tänne kallioille.

Aini oli joutunut Arvin ja Elsan seuraan.

— Täällä olen kasvanut, täällä ovat nuoruuteni kaikki loistavat ajatukset ja ihanat unelmat heränneet, alkoi Arvi puhua. Nyt alkaa uusi aika elämässäni, jolloin nämä kaikki ovat toteutettavat, — vaan en vielä oikein tiedä millä tavalla. Olen kaiken aikani aikonut tiedemieheksi.

— Voithan sinä juuri sillä alalla saavuttaa jotakin suurta, vastasi Elsa. Vaan tiedän, että tahdot jotain muutakin kuin suuruutta ja tiedemiehen kunniaa.

— Suuruutta ja kunniaa kyllä, mutta ei ainoastaan itselleni, vaan isänmaalleni toivon voivani sitä saavuttaa. En tahtoisi olla kunnianhimoinen, vaan kuitenkin, — meren mahtava luonto on opettanut minua suuria ajattelemaan.

— Minusta se kehoittaa työhön ja toimintaan enemmän kuin mihinkään muuhun, sanoi Aini. En ole koskaan tuntenut niin mahtavaa työhalua kuin nyt, — tahtoisin olla valmis niinkuin sinä, Arvi, nyt jo heti alottamaan elämäntyöni.

— Ja mitä aijot sitte elämässäsi toimittaa? kysyi Arvi.

Aini ei heti vastannut. Hänen mieleensä johtui venematka kesällä, jolloin hän Arville oli tehnyt saman kysymyksen. Nyt se oli hänelle selvinnyt.

— Ei ole minulla suuria ajatuksia, vaan kuitenkin toivon voivani jotakin aikaansaada maani ja kansani hyväksi. Kun tässä ensin pääsen ylioppilaaksi, niin aijon sitten lukea edelleen ja valmistautua kansanopistoa varten. Tämä ajatus on jo kauan aikaa siellä kotona ikäänkuin tiedotonna elänyt minussa.

— Johan sinä tavallasi alotit kansanopetustyösi, kun siellä Tuomarilassa opetit torpparien lapsia, keskeytti Elsa.

— Vaan en ollut siinä itseeni enkä opetukseeni tyytyväinen. Läksin tänne neuvoa saamaan, päätin ruveta ylioppilaaksi. Vaan keskellä teidän nuorten ylioppilasten riemua ja itsekin tuntiessani ikäänkuin sen esimakua, johtuivat taas mieleeni nuo pienet koululapseni siellä kotona. Voisinko tämän kautta tulla hyödyksi heille ja kansalleni? Silloin johtuivat ajatukseni kansanopistoihin. Ja samassa se minulle selveni: siellä tahdon kerran työskennellä kansan nuorison hyväksi.

— Onhan kansanopistotyö jalo tehtävä, myönsi Arvi, vaikk'en ole tullut sitä tarkemmin ajatelleeksi. Ja voinhan vielä senkin hyväksi tehdä työtä, nyt kun olen päässyt ylioppilaaksi, vaikk'en ajokkaan sille antautua. Ylioppilasosakunnissahan ahkerasti toimitaan kansanopistojen kannattamiseksi.

— Ja ylioppilasten velvollisuus se onkin, väitti Aini totisesti. Kansankin nuorisossa elää varmaan sama tiedon- ja opinhalu kuin meissäkin, — olen nähnyt pienten lasteni silmät oikein loistavan ilosta, kun siellä Tuomarilan tuvassa saivat kuulla ja oppia jotakin uutta. He eivät koskaan pääse tänne opinhaluansa tyydyttämään, niinkuin me, — silloin meidän täytyy lähteä sinne heidän luokseen jakamaan heille mitä itse olemme saaneet tiedon aarteista. Sillä tavalla olen käsittänyt kansanopiston opettajan tehtävän. Ja se on varmaankin iloinen tehtävä, ettekö sitä usko?

— Sinä olet aina tyytynyt tuollaiseen hiljaiseen siunattuun työhön muiden hyväksi, vastasi Arvi. Minä taas olen kaiken aikani ajatellut suuria loistavia tehtäviä. Kun vain pääsen oikein selville elämäntyöstäni, niinkuin sinä. Aini, niin enköhän minäkin kerran voi jotakin toimittaa kansani siunaukseksi.

— Olen varma siitä, — ja tahdon sinua auttaa, Arvi, kaikessa elämäntyössäsi, sanoi Elsa hiljaa.

Aini huomasi hellän vivahduksen Elsan äänessä ja katsoi ylös. Siinä istui kalliolla Elsa hehkuvien poskien ja silmien loistavan kirkkaina. Ja hänen vieressään istui Arvi, täynnä hellyyttä katsellen häneen. Hän oli ottanut lakin pois päästään ja laskenut sen Elsan syliin. Ja Aini kuuli hänen vapisevalla äänellä sanovan:

— Täällä on minulla kaikki, isänmaani, valkolakkini ja lemmittyäni, — Elsa, kuinka rikkaita ja onnellisia me olemme!

Aini kääntyi pois. Hän ei tahtonut nähdä eikä kuulla enempää. Hänen sydämeensä koski niin katkerasti —, niinkuin kerran ennen Elsan luona, kun oli nähnyt Arvin kirjeet.

Siinä he istuivat, nuo kaksi, niin onnellisina, niin rikkaina, ja hänen täytyi tässä kärsiä ja taistella päästäksensä voittoon ja onneen, — tehdä työtä ihan yksin, ilman rakasta ystävätä. — — — — Oi, miksikä hän ei ollut saanut osakseen kaikkea tuota onnea, Arvin rakkautta, — hän olisi voinut Arvia rakastaa niin syvästi, ettei Elsa konsanaan — — — —

Vaan yhtäkkiä hän pysähtyi. Kyneleet nousivat hänen silmiinsä.

Mitä olikaan tämä? Oliko se uudestaan herännyt, tuo tunne, jonka hän jo aikoja sitte oli kuolemaan tuominut, jota vastaan hän koko tämän vuoden kaikella voimallaan oli taistellut ja jonka jo oli luullut voittaneensa?

Oliko hänellä todellakin syytä kateuteen ja katkeruuteen? Oliko hän yksin, ilman ystävätä, hänellä kun oli Jumala, koti, vanhemmat, Lauri ja kaikki nuo pienet koululapsensa, jotka häntä rakastivat? Arvi ja Elsa olivat rikkaat ja onnelliset, — oliko hän sitte köyhä ja onneton? Hän, jolla oli koko elämä rikkaana edessään, joka oli asettanut itselleen elämäntarkoituksen niin suuren ja valoisan! Hän, jolla oli niin paljon, jota hän rakasti ja jonka edestä hänen tuli elää! Ja valkolakki lyyryineen, joka hänelle korvaisi kaiken muun onnen, joka elämässä ehk'ei ollut hänelle suotu.

Kuinka hän voisikaan kadehtia Elsan onnea, kuinka hän ei koko sydämestään soisi Arville hänen nuorta, herttaista morsiantaan? Ei, hän tahtoi ilman katkeruutta luopua kaikesta; hän tahtoi heille ja heidän rakkaudelleen rukoilla Jumalan siunausta, — rakkaalle Elsa-serkulle ja Arville, josta hän kerran oli pitänyt enemmän kuin muista — — — — —

Kun Aini ja Elsa sitte olivat päässeet pieneen makuuhuoneesensa ja Aini istautunut avonaisen ikkunan ääreen, kävi yhtäkkiä Elsa hänen luokseen, laskeutui polvilleen Ainin viereen ja painoi päänsä hänen syliinsä.

— Aini, olen niin onnellinen, niin sanomattoman onnellinen, — Arvi rakastaa minua, hän on sen minulle tänä iltana sanonut, — ja minä, — minäkin rakastan häntä, sen minä tunnen, kaikesta sydämestäni — — — — —

Aini ei vastannut mitään. Hän silitteli vain serkkunsa pehmeitä hiuksia ja polttavia poskia. Tämän oli hän tiennyt jo aikoja sitte, ja tänään oli hän sen omin silmin nähnyt.

— Mehän olemme vielä niin nuoria, jatkoi Elsa, — Arvi ja minä. Vaan Arvi tekee työtä, ja kyllä hän pian sitte valmistuu, hän jolla on niin perinpohjaiset tiedot. Ja minä kyllä häntä odotan vaikka kuinkakin kauan ja valmistaudun tulemaan hänelle avuksi kaikissa hänen töissään. Aijon lukea ja tutkia ja oppia niin paljon, ja tiedätkö, Aini, mitä olen ajatellut? Enköhän voisi päästä sinne teille Tuomarilaan vähäksi aikaa oikein tutustumaan kaikkiin taloudellisiin töihin, — etkö luule äitisi huolivan minusta?

— Kyllä, Elsa, sehän sopii erittäin hyvin nyt, kun minäkin lähden pois kotoa. Sinä voit sill'aikaa olla siellä minun sijassani ja olla isälle ja äidille iloksi ehkä paremmin kuin mitä minä tähän saakka olen voinut.

— Vaan jouluksi sinä kuitenkin tulet kotia ja kesäksi, Aini. Ja silloin me taas yhdessä vietämme hauskoja päiviä niinkuin viime kesänä Tuomarilassa. Ja Arvi saa myöskin tulla sinne meitä katsomaan. Vaan emme kenellekään puhu tästä vielä paitsi sinulle, Aini, joka aina olet pitänyt niin paljon Arvista ja minusta. — — — — —

Ja hän syleili Ainia sydämellisesti.

— Ja sinä tulet aina olemaan meidän ystävämme ja meidän uskottumme. Ja kuinka me Arvin kanssa iloitsemme, kun sinä kerran saat valkolakkisi. Odota vähäsen, Aini — — — — —

Hän kiirehti portaita alas etehiseen, josta hän heti tuli takaisin Arvin ylioppilaslakki kädessä.

— Pane se päähäsi, — kas, sepä sinua somistaa, Aini, — kuinka onnellinen sinä olet, kun pian saat itsellesi tuollaisen! Vaikk'en minä kuitenkaan sinua kadehti, — kyllä minunkin kesähattuni minulle hyvin sopii, — lisäsi hän leikkillisesti.

Aini otti lakin ja silitteli sen hienoa kangasta. Sellaisen hänkin pian saa, — se oli kuitenkin kauniimpi ja kalliimpi kuin kaikki muut lakit maailmassa.

— Lähde nyt levolle, Elsa, sanoi hän ja laski Arvin lakin pöydälle. Päivä jo kohta koittaa, luulen auringon jo nousevan. Minä tässä vielä vähän aikaa istun, siksikuin uni sinut syliinsä sulkee, Elsa kulta. — — — — —

Aini jäi vielä hetkeksi avonaisen ikkunan ääreen, sillä välin kun Elsa pian oli vaipunut rauhalliseen uneen, — kaiken uuden onnensa jälkeen. Hän katseli yli meren ja kallioiden, jotka äsken olivat nähneet hänen tuskansa, hänen taistelunsa.

Oliko hän voittanut?

Hän laski kätensä ristiin ja rukoili. Tämä oli ollut viimeinen kerta, jolloin hän oli antanut tuon entisen katkeruuden valloittaa sydämensä. — — — — —

Siinä nousi aurinko, suurena ja loistavana, kirkastaen koko ympäröivän seudun ja luoden säteensä ikkunasta suoraan pöydälle, jossa Arvin lakki oli. Ne leikkivät sen hienossa valkovaatteessa, kimaltelivat kultaisessa lyyryssä.

Aini katseli auringon kirkastamaa luontoa, katseli valkolakkia.

Ja hänen sydämeen nousi uusi elämäninto, — siinä hän oli hänellä koko maailma edessään, rikkaana ja valoisana nousevan auringon loisteessa.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.